

ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพี้ยมิตรภาพที่ ๑๓๘

จังหวัดอุดรธานี

**A STUDY OF THE LEARNING MANAGEMENT OF THE BUDDHIST SUBJECT IN
ACCORDANCE WITH THE PRINCIPLE OF THE THREEFOLD TRAINING TO
DEVELOP THE VIRTUE AND THE MORALITY OF STUDENTS IN THE
KINDERGARTEN SCHOOL IN PEARMITRAPAP VILLAGE NO. 138,
UDONTHANI PROVINCE**

พระนำพล พลญาโณ (พลภักดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘
จังหวัดอุดรธานี

พระนำพล พลญาโณ (พลภักดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A Study of the Learning Management of the Buddhist Subject
in Accordance with the Principle of the Threefold Training
to develop the Virtue and the morality of students in the
Kindergarten School in Pearmittrapap Village No. 138,
Udonthani Province**

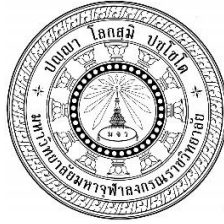
Phra Numpon Parañño (Ponpakdee)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkorntajavidyalaya University

C.E.2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง “ศึกษากิจการการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ จังหวัดอุดรธานี ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร.หอมทวล บัวระภา)

กรรมการ

(ดร.บุญส่ง สิ้นธุ์นอก)

กรรมการ

(ผศ.ดร. เจษฎา มุลยาพอ)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

ดร.บุญส่ง สิ้นธุ์นอก

ประธานกรรมการ

ผศ.ดร. เจษฎา มุลยาพอ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระนำพล พลญาโณ

(พระนำพล พลญาโณ / พลภักดิ์)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ จังหวัดอุดรธานี
- ผู้วิจัย** : พระนำพล พลญาโณ (พลภักดี)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ดร.บุญส่ง สิ้นธนู, ป.ธ.๕, ค.บ.(สังคมศึกษา),
 ศน.บ.(ปรัชญา), อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ), พธ.ด.(พระพุทธศาสนา)
- : ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ, พธ.บ., (ศาสนา),
 M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ๒) ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาดูงานอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๓) ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผลการวิจัยพบว่า

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในแต่ละระดับได้กำหนดหลักสูตรรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน โดยเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และสาระสำคัญในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน รวมทั้งการบูรณาการทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในวิชาพระพุทธศาสนา และวิชาอื่นๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน โรงเรียนจึงจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาและการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการเชื่อมโยงกับศาสตร์ต่างๆหลากหลาย เน้นการปฏิบัติ พัฒนา ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน สาระสำคัญในการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญามากขึ้น ด้วยการ ปลูกฝังให้มีจิตสำนึกว่าศาสนาเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดั่งตามดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี ชุมชนมีสายสัมพันธ์ที่ดีโรงเรียน และโรงเรียนได้จัดให้มีห้องส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อย่างเหมาะสมเพื่อส่งเสริมผลักดัน หรือขับเคลื่อนระบบการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ยั่งยืน ช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มี

คุณภาพตามเจตนารมณ์ของของหลักสูตรตลอดจนนำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้

ผลการวิเคราะห์การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนพบว่า โดย
ภาพรวมผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย
มิตรภาพที่ ๑๓๘ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตลอดจนกำหนดเวลาจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และนำหน้าให้การให้คะแนนอย่างชัดเจน รวมทั้ง
การบูรณาการทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกวิชาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ดังนั้น
จากการจัดการศึกษาที่ผ่านมา มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาในทางที่ดีขึ้นจาก
การสัมภาษณ์ผู้บริหารครูผู้สอนและผู้ปกครองนักเรียนพบว่า

ผลที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนพบว่านักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้สามารถ
การพึ่งตนเองตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบรู้จักประหยัดอดออมซื่อสัตย์สุจริตมีวินัย ประพฤติปฏิบัติ
ตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนและครอบครัวดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มี
เหตุผล รอบคอบ ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน
ตนเองและสังคม

- Thesis Title** : A Study of the of Learning Management of the Buddhist Subject in Accordance with the Principle of the Threefold Training to develop the Virtue and morality of students in the Kindergarten School in Pearmitrapap Village No. 138, Udonthani Province
- Researcher** : Phra Numpon Parañāno (Ponpakdee)
- Degree** : Master of Arts (Buddhist Studies)
- Thesis Supervisory Committee**
- : Dr. Boonsong Sinthunok, Pali V, B.A. (Social Studies), B.A. (Philosophy), M.A. (Comparative Religion), Ph.D.(Buddhist Studies)
- : Asst.Prof.Dr. Jesada Munyapho, B.A.(Religion), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
- Date of Graduation** : March 20, 2018

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the learning management of the Buddhist subject in accordance with the Threefold Training to develop the virtue and the morality 2) to study the learning management of students of the Kindergarten School in Pearmitrapap Village No. 138 and 3) to study the learning management of the Buddhist subject in accordance with the Threefold Trainings to develop the virtue and morality of the students in the Kindergarten School of Pearmitrapap Village, No. 138., This research was the qualitative research and data collection from field study.

The results of this research were found that the management of activities in learning the Buddhist subjects in each level has been defined in the curriculum of each subject of learning units clearly In accordance with the standard of learning and significant essence in learning in compliance with each other including the integration of virtue and morality in Buddhist subject and other subjects as equal. The school manages the learning and teaching that have the contents and the practice concerning the Threefold Trainings in integrating with various sciences by focusing on the practice and development of social value and morality of the students. The importance

in learning emphasizes the development of the intelligence increasingly with the plantation the consciousness that the religion is the development of the quality of life.

The activity management enhances the virtue and morality of the students to have good virtue and morality in carrying out their lives in the society happily and to have the virtue and morality. And the teachers should practice themselves as the good model for the students and the community and the community has good relationship with the school. The school provides the room for promoting the virtue and the morality for the students as appropriation in order to promote and to move the systems of learning and teaching in compliance with the purposes of education and to be the sustainable education. It will develop the students to have quality in accordance with the purposes of the curriculum including applying the virtue and morality for their daily life.

The results of analyzing the activity management of promoting the virtue and morality of the students are found that as a whole, administrators, teachers and committee of the institution and the rulers of the Kindergarten school Pearmitrapap Village No 138 manage the activities to promote the virtue and morality of the students including to settle the time to manage the activities in learning and teaching in each unit in learning and weight in giving the grade clearly including the integration of the morality and virtue in every subject as equal. So from the last management, there have the learning and teaching of the Buddhist subject for the development from interviewing the administrators, teachers and the students' parents, the results are found that:

In the aspect of the students' behaviors, it is found that the students are industry to learn and able to realize of self-refuge, to be punctual, responsible, to know how to be economical, honesty, right conduct, to have discipline, to practice in accordance with the regulation, orders of school and family, to proceed their sufficient life, reasonable, careful, to adapt themselves with happiness in society and to take responsibility for their duties and society.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือเมตตาทานุเคราะห์จากท่านอาจารย์ ดร.บุญส่ง สิ้นธุ์นอก ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์ ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา เสนอแนะข้อคิดเห็นและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.อริย์ธัช เลิศรวมโชค ที่ช่วยเหลือในการพิสูจน์อักษร ตลอดจนตรวจทานข้อมูลและรูปแบบขอขอบคุณท่านอาจารย์ ดร. สมเดช นามเกตุ ที่เมตตาช่วยเหลือแนะนำในด้านการจัดระบบข้อมูลและขอขอบคุณผู้อำนวยการ คณะครู ผู้ปกครองนักเรียนที่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล และขอขอบคุณนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา ที่กรุณาช่วยตรวจเนื้อหาและปรับปรุงแบบการพิมพ์ขอขอบคุณ ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและให้กำลังใจในการศึกษาวิจัยจนสำเร็จขอขอบคุณ ดร.บุญส่ง สิ้นธุ์นอก ที่ช่วยแปลบทคัดย่อ และ ที่ช่วยตรวจบทคัดย่อภาษาอังกฤษในครั้งนี้ และขอขอบคุณนายสุโชค พลภักดี,นางอณงค์ พลภักดี ,นางชุตีมา พลภักดี ผู้ให้การสนับสนุนทุนการศึกษา

คุณ ประโยชน์ใดๆซึ่งเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศบูชา คุณ พระพุทธศาสนา บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ผู้มีพระคุณ มีบุญคุณ ผู้ให้ชีวิตและปัญญาในการดำเนินชีวิต ที่คอยให้กำลังใจให้การสนับสนุนผู้วิจัยในทุกๆ เรื่องโดยไม่รู้ศึกเหน็ดเหนื่อยพร้อมกันนี้ ขอขอบพระคุณพระอาจารย์และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย รวมทั้งเพื่อนร่วมรุ่นที่ได้ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัย ณ ที่นี้ด้วย

พระนำพล พลญาโณ

๑ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตารางภาพและภาพประกอบ	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๓
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓

บทที่ ๒ การจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนา

คุณธรรม จริยธรรม

๒.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕	๑๔
๒.๒ การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๔๕	๑๕
๒.๓ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑	๑๗
๒.๔ ลักษณะของวิชา	๒๕
๒.๕ พุทธวิธีในการสอน	๒๗

บทที่ ๓ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาล	
   บ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘	
๓.๑ ประวัติโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘	๔๑
๓.๒ โครงการและกิจกรรมในวันสำคัญ	๔๗
๓.๓ โครงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์	๔๙
๓.๔ โครงการจัดหาและพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมสำหรับนักเรียน	๕๑
บทที่ ๔ การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา	
   เพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียน	
   อนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘	๕๕
๔.๑ วิธีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนตามหลักไตรสิกขา	๕๕
๔.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม	
ตามหลักไตรสิกขา ตามแนวทางของโรงเรียน	๕๘
๔.๓ ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน	
ตามหลักไตรสิกขา	๖๒
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๗๐
บรรณานุกรม	๘๔
ภาคผนวก	๙๕
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตพฤติกรรม	๙๗
ภาคผนวก ข ภาพการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะครู และผู้ปกครองนักเรียน	
โรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพง	๑๐๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๗

สารบัญตารางภาพและภาพประกอบ

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๑ บุคลากรของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๔๖
ตารางที่ ๒ จำนวนนักเรียนจำแนกตามรายชั้น โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘	๔๖
แผนภาพที่ ๑ รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	๖๐
แผนภาพที่ ๒ แสดงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม	๖๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ โดยได้กล่าวถึงแหล่งที่มา เล่ม/ข้อ/หน้า กล่าวคือ เลขตัวหน้าเป็นเลขเล่ม เลขตัวกลางเป็นเลขข้อ และเลขตัวสุดท้ายเป็นเลขหน้า เช่น ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๓๑๖/๒๑๐ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรคบาลี (ภาษาบาลี) เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๑๖ หน้า ๓๑๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

พระสุตตันตปิฎก

อง.ปญจก.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.จ.	(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ปรับเปลี่ยนที่จะพัฒนาคน และพัฒนาสังคมให้เจริญตามไปด้วยเมื่อพิจารณาเห็นว่าพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งเราจะสังเกตเห็นได้จากการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยมีการแสดงความเคารพต่อกัน เช่น การไหว้รวมไปถึงการทำบุญใส่บาตร การสวดมนต์ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการที่คนไทยนับถือพระพุทธศาสนานั้นเอง พระพุทธศาสนา นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตประจำวันของคนไทยเราแล้ว ยังมีอิทธิพลที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานทางวัฒนธรรมไทย และการศึกษา

การศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดอันนำไปสู่การศึกษาที่ยั่งยืนหากเป็นการศึกษาที่ดำเนินการไปสู่การยึดติดยึดมั่นการสะสมการเพิ่มพูน ความเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้นหากการศึกษาสามารถให้เกิดการเรียนรู้ที่จะลดละเลิก สิ่งที่จะทำให้ลายความเป็นมนุษย์ลงไปได้ ก็จะเป็นการศึกษาที่เป็นสาระแก่นสารแห่งการเข้าถึงความยั่งยืนได้แต่ผลที่เกิดขึ้นยังไม่ได้ปรากฏให้เห็นเลย ซ้ำร้ายกลับยิ่งเป็นการทำลายความมนุษย์ลงมากไปอีกซึ่งแตกต่างกับยุคสมัยเก่าที่ยังคงให้ความสำคัญกับวิชาศีลธรรมที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงความสุขอย่างยั่งยืน นั่นคือการวางเป้าหมายของการศึกษาเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สามารถเข้าถึงอุดมคติของชีวิต ก็ดำรงชีวิตด้วยหลักธรรมะอันสามารถจัดความเห็นแก่ตัวได้ ลดมานะ ลดทิฐิ ลดการเบียดเบียนการทำลาย ทำร้ายซึ่งกันและกัน อันหมายถึงผลประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ

จากลักษณะที่ปรากฏให้เห็นถึงหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาบนหลักแห่งไตรสิกขา ที่มีศีล สมาธิและปัญญา เป็นหลักการสำคัญและจำเป็นที่กล่าวถึงการศึกษานในกรอบของศาสนิกชนทั่วไปหลักไตรสิกขา จะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการของการวางขั้นตอนแห่งการพัฒนา จากลักษณะที่ปรากฏทางกายภาพ เพื่อเตรียมการไปสู่ระดับสมาธิและปัญญา ความหมายของการศึกษาที่แท้จริงมีลักษณะพิเศษ คือต้องดูออกมาจากข้างใน แล้วแก้ปัญหาข้างนอก คำว่าศึกษาหรือสิกขารวมความหมายแล้วท่านกล่าวถึง คือการดูตัวเอง เห็นตัวเอง จึงเรียกว่าสิกขา^๑

การศึกษาไม่สามารถนำไปสู่การพ้นทุกข์ได้ จึงต้องการให้การศึกษาเป็นไปเพื่อการพ้นทุกข์จึงต้องเริ่มจาก ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งก็ต้องเกิดจากการ ฝึกฝน อบรม อย่างครอบคลุมหรือการ

---

^๑ พุทธศาสนิกชน,การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธศาสนา,(กรุงเทพมหานคร: หจก.ภาพพิมพ์, ม.ป.ป.),หน้า ๑

ให้ความสำคัญอย่างจริงจัง และเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญอย่างต่อเนื่อง] ควบคู่กับการปฏิบัติจากหลักวิชา เพราะเพียงแต่วิชาอย่างเดียวยากหากขาดการปฏิบัติจะเป็นการทำให้การศึกษาเป็นไปเพื่อการพ้นทุกข์ เป็นไปเพื่อความดั่งามันนั้นยาก

จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนต้องเป็นไปตามหลักไตรสิกขาซึ่งสิ่งที่ได้คือการสิ้นราคะ การสิ้นโทสะ การสิ้นโมหะ ยิ่งการเรียนการสอนที่ผู้สอนมิได้มีสิ่งแปลกใหม่ในการสอนก็ยิ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนการสอน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนด้วย การเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ ผู้สอนจะสอนอะไรก็ตามให้รู้ว่าเป็นของใหม่ นำอัจฉริยภาพได้ละก็จะประสบผลสำเร็จในการสอนผู้เรียนก็จะสนุก การศึกษาก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ การเรียนการสอนจึงประสบผลสำเร็จได้อย่างลุล่วง

ขณะเดียวกันก็ต้องมีการปฏิบัติกล่าวคือการเรียนการสอนเป็นไปตามธรรมชาติซึ่งเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างครูกับนักเรียน จึงจะสามารถทำให้การเรียนเกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งสอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่าโรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพเพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต เด็กซึ่งเป็นทั้งทรัพยากรและผู้ใช้ทรัพยากรตามแนวคิด ๔ ประการ คือ

๑. เด็กเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียนซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา ถ้าปราศจากเด็กแล้วโรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรืออยู่ไม่ได้ โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไรเด็กจึงเป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน

๒. เด็กเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมโรงเรียนต้องจำลองเวทีสังคมเพื่อให้เด็กมีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวทางที่สังคมปรารถนา โรงเรียนที่พัฒนาทรัพยากรคือเด็กเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตายอยู่ที่คุณภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต

๓. เด็กในฐานะทรัพยากร มีลักษณะแตกต่างจากทรัพยากรในรูปแบบอื่นตรงที่ว่าเด็กจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิตและใช้ทรัพยากรในรูปแบบอื่นโรงเรียนจึงต้องพัฒนาเด็กให้เป็นผู้สามารถใช้ทรัพยากรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. เด็กจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าต่อเมื่อเด็กมีคุณภาพ โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพทั้งความรู้เจตคติ และทักษะความชำนาญ^๒

ผู้วิจัย ในฐานะเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้หลักไตรสิกขาตามแนวพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและเพื่อต้องการปลูกฝังความเป็นคนดีมีคุณธรรมและเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมให้กับนักเรียนในโรงเรียน และพัฒนา การเรียนการสอนให้มีคุณภาพ และเกิดผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวก ของนักเรียนโรงเรียนกุด

^๒ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชา การพัฒนาเด็กพฤติกรรมเด็ก, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

จับวิทยา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เพื่อนำผลไปพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนในโรงเรียนอนุบาล บ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ และอื่นๆ สืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ ศึกษาการจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม

๑.๒.๒ ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาล บ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๒.๓ ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการมุ่งศึกษาปัญหาการเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนในทางบวกโดยใช้หลักไตรสิกขาในการสอนนักเรียนโรงเรียน อนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

ก. เอกสาร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง พระพุทธศาสนา คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละชั้นเรียน การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

ข. พื้นที่/ประชากร เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ รวมทั้งการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ไตรสิกขา หมายถึง หลักการศึกษา ๓ ประการหรือข้อควรศึกษา ๓ อย่างเพื่อฝึกอบรม กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย และเจริญปัญญาให้ถึงงามซึ่งจะทำให้บรรลุ เป้าหมายสูงสุดคือ นิพพาน ไตรสิกขา ประกอบด้วย

๑. ศีลสิกขา หรือ ศีล คือการเรียนรู้เบื้องต้น การฝึกอบรมความประพฤติทางกาย วาจา ให้มีระเบียบและวินัยกล่าวคือเมื่อมีศีล จะทำให้การกระทำ การพูด และการประกอบอาชีพ เป็นไปอย่างสุจริตและชอบธรรม

๒. จิตตสิกขา หรือสมาธิคือการฝึกอบรมจิตให้เกิด สมาธิ มีความสงบ สุขุม หนักแน่น เมื่อจิตมีสมาธิจะทำให้มีสติ มีความสงบ และจะก่อให้เกิดความเพียรพยายาม ที่ชอบธรรม

๓. ปัญญาสิกขา หรือปัญญา คือการฝึกอบรมให้เกิดปัญญา เมื่อมีปัญญาแล้ว จะทำให้มีความเห็นชอบ และดำริชอบ^๓

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา หมายถึง วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติของผู้เรียน ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา สิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดเพื่อส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในเชิงบวก หมายถึง การที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับหลักคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรม หมายถึง บุคคลที่มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวที ขยันหมั่นเพียร รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่น ทั้งด้วยสิ่งของและให้คำแนะนำสั่งสอน รู้จักเสียสละพูดจาก่อนหวาน บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนร่วม

จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีล ๕ เบญจธรรม ๕ กฎศีลธรรม

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^๔ ได้กล่าวถึงความสำคัญของไตรสิกขา ว่าเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษาคือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจและปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือนิพพาน^๕

ท่านได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรม เพื่อการพัฒนาและปฏิบัติว่า หลักพุทธธรรมใช้เป็นหลักในการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา มีข้อปลีกย่อยหลายอย่างทั้งที่เป็นส่วนของการจำศีลปฏิบัติต่างๆ ตลอดจนจนถึงการลงมือปฏิบัติ ให้เกิดผลทางใจที่เป็นอิสระจากกิเลสทั้งหลาย หลักการเหล่านี้เป็นแนวทางในการพัฒนา แต่เมื่อประมวลให้ลงตามรูปแบบของการศึกษาแล้ว แบ่งการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาได้ ๓ ทาง ได้แก่

๑. ปริยัติสัทธรรม สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียนได้แก่ พุทธพจน์ เป็นการศึกษาเพื่อจะารู้ว่าอะไรเป็นอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน

๒. ปฏิบัติสัทธรรม สัทธรรมคือปฏิบัติอันจะต้องปฏิบัติได้แก่ อัญญัมคิมมรรคหรือไตรสิกขาหมายถึงการนำเอาสิ่งที่จดจำไว้ได้และเข้าใจแจ่มแจ้งแล้วนั้น มาประยุกต์ใช้กับ กาย วาจา ใจ ของตนให้มีการไปในทางที่ดีขึ้น

^๓โกวิท ี ประवालพฤษ และคณะ, ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ ๔ สถาบันคุณภาพวิชาการ (พ.ว.), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พ.ว.) จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐๙.

^๔ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักปกครองและประชาชนทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ม.ป.ป.)

^๕พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒.

๓. ปฏิวะสัทธิธรรม สัทธิธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติได้แก่ มรรคผล นิพพาน หมายถึง การรู้แจ้งแทงตลอดด้วยอำนาจญาณ อันเป็นผลจากการปฏิบัติ^๖

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือการคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติว่า ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติหมายถึง ความเป็นคนดีมีศีลธรรม ตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย คำนี้ครอบคลุมวิชาพระพุทธศาสนาอย่างไม่ต้องสงสัย ทั้งมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสม แต่ระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้เป็น “ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา” ในกรณีนี้ ความรู้เกี่ยวกับศาสนาก็ต้องหมายถึงวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ^๗

พระอรียนันทมุนี (พุทธทาส อินทปญฺโญ) ท่านได้กล่าวถึงความหมายของไตรสิกขาไว้ในคู่มือมนุษยว่า “ศีล สมาธิ ปัญญา” นี้มีมูลสำคัญอยู่ตรงที่มีไว้เพื่อ ๔ ระดับความทุกข์อันเกิดจากอุปาทาน ๔ ประการ^๘ และท่านได้ให้ความหมายของศีลว่า การประพฤตินี้ที่มีหลักอยู่ทั่วไปว่าเป็นการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่ทำตนให้เดือดร้อนในการที่เกี่ยวข้องกันอยู่เป็นสังคมมนุษย์หรือครอบครัวสิ่งของที่ใช้สอย ... แปลว่าสิ่งที่ควรศึกษาหรือควรอบรมที่เป็นขั้นศีล เป็นการปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อยปราศจากโทษขั้นต้นๆ ที่เป็นไปทางกาย ทางวาจา ทั้งที่เกี่ยวข้องกับหรือสังคมส่วนตัวหรือสิ่งของ^๙ ส่วนคำว่า “สมาธิ” หมายถึงการบังคับจิตใจของตัวไว้ได้ และเหมาะแก่การทำงานทุกอย่าง ไม่ใช่หนึ่งหรือสองอยู่เฉยๆ ต้องทำงานได้ด้วยคำว่า “ปัญญา” หมายถึง การฝึกฝนอบรม ทำให้เกิดความรู้ ความรู้เข้าใจ ความเข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุด ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ตามที่เป็นจริง อีกอย่างหนึ่งหมายถึงความเห็นแจ้ง^{๑๐}

ส. ศิวรักษ์ ได้กล่าวไว้ใน “คั่นฉ่องส่องจริยศาสตร์” บทวิจารณ์ว่าด้วยธรรมและอธรรมว่าความสำคัญของจริยศาสตร์ การสอนศาสนาในโรงเรียนทั้งในกรุงและหัวเมืองจะต้องให้มีขั้นให้มีความวิตกไปว่า เด็กชั้นหลังจะห่างเหินจากศาสนา จนกลายเป็นไม่มีธรรมมากขึ้นเมื่อเป็นเช่นนั้นจะถือว่าเหมือนอย่างทุกวันนี้ คนไม่รู้อะไรก็มีมาก ต่อภายหลังถ้าไม่เล่าเรียนคงจะประพฤติดุคดีกว่าคนที่ไม่ได้เล่าเรียนนั้น หากไม่ คนที่ไม่มีธรรมเป็นเครื่องดำเนินตาม คงจะหันไปหาทางทุจริตโดยมากถ้ารู้น้อยก็โกงได้ไม่ใคร่คล่องหรือโกงไม่สนิท ถ้ารู้มากก็โกงคล่องขึ้น และโกงพิสดารมากขึ้น การที่หัดให้รู้อ่านอักขรวิธีไม่เป็นเครื่องฝึกหัดให้คนดีและชั่ว เป็นแต่ได้วิธีสำหรับจะเรียนความดีความชั่วให้รู้อ่านอักขรวิธีไม่เป็นเครื่องฝึกหัดให้คนดีและชั่ว เป็นแต่ได้วิธีสำหรับจะเรียนความดีความชั่วได้คล่องขึ้น

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑.

^๗ พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙.

^๘ พระอรียนันทมุนี (พุทธทาส อินทปญฺโญ), คู่มือมนุษย ฉบับสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๑), หน้า ๙๖.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘-๑๐๑.

วิชาหน้าที่พลเมืองก็ดี ศิลธรรมจรรยาก็ดี จะมีความหมายแก่ผู้เรียนก็ต่อเมื่อผู้สอนเชื่อ และเข้าใจตามระบบจริยธรรม พยายามชี้แจงแสดงจุดอ่อนและจุดเด่นของระบบนั้นให้เยาวชนเห็น เช่น การสอนเรื่องศีล และนำเรื่องศีลมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้^๘

สมพร เทพสิทธา ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ศาสนากับการพัฒนาคนและสังคมว่า การพัฒนาตามหลักพระศาสนา จะพัฒนาตามหลักไตรสิกขาเป็นหลักการปฏิบัติทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ ให้มีความพร้อมในการทำงาน และทำกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความสัมพันธ์กันทั้ง ๓ อย่างคือ ทางร่างกาย ทางคำพูดและทางจิตใจหรือปัญญาของมนุษย์อย่างถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิในกิจกรรมนั้นๆ โดยมีผลคือความปกติสุข และความเข้าใจจริงต่อเหตุการณ์และสิ่งเป็นเหตุปัจจัยที่มากระทบและดำเนินการอยู่นั้น^๙

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การเรียนรู้ตามนัยแห่งพระพุทธธรรมว่าการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการเรียนรู้ทางธรรมชาติ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผัสสะทั้งหกของมนุษย์คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมพันธ์กับสิ่งเร้า หรือสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น แล้วมีการกระทำโต้ตอบประจักษ์ผล การเรียนรู้นั้นครอบคลุมถึงความเข้าใจในเนื้อหาสาระ (ปริยัติ) และกระบวนการปฏิบัติ ฝึกฝน อบรม ทั้งโดยตนเอง และโดยกัลยาณมิตร(ปฏิบัติ)การปฏิบัติฝึกฝนอบรมนี้ทำให้เจริญ และเกิดความรู้ความคิดที่ถูกต้องดีงาม การฝึกฝนดังกล่าวจึงมีไวพจน์ ได้แก่ ศัพท์ ภาวนา ทมะ และสิกขา ซึ่งล้วนแต่เป็นการเรียนรู้โดยการฝึกอบรมตนทั้งสิ้น ผลของการเรียนรู้ ทั้งด้าน ปริยัติ และปฏิบัติ คือ ปฏิเวธเป็นการประจักษ์ผลของการเรียนรู้ทั้งหมด เกิดคุณภาวะ(ความรู้และความดี) สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุขภาวะ (ความผาสุกพอเหมาะพอควร) และอิสริภาวะ (พ้นจากความเป็นทาส)^{๑๐}

สรุปได้ว่า หลักไตรสิกขา ก็คือหลักการศึกษามุ่งพระพุทธานุศาสนานี้ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้มองเห็นความสำคัญว่าเป็นประโยชน์มากต่อระบบการศึกษา สามารถพัฒนาการศึกษาให้ยั่งยืนได้ ดังนั้น จึงได้ปรับประยุกต์หลักไตรสิกขา นำมาจัดการศึกษาไทยและบรรจุไว้ในหลักสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา

๑.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระอุบล กตปุณฺโญ (แก้ว วงษ์ล้อม) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗” พบว่าคุณค่าของศีลทางสังคมคือสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการปรับการแสดงออกทาง กาย วาจา ให้เรียบร้อยเกื้อกูลในความเป็นอยู่ด้วยกันด้วยดี จิตใจในสมาชิกของสังคม ประกอบด้วย เมตตา และกรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่เกื้อกูล แก่การปฏิบัติกิจต่างๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ติงามโดยลำดับ จนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต ศีลจึงมีการเข้มงวดกวดขัน เกร็งครัดหยาบ ประณีต ด้วยเหตุผลที่ต้องสัมพันธ์เกื้อกูล ในการ

^๘ ส.ศิริรักษ์, “คั่นฉ่องสังขยศาสตร์”, บทวิจารณ์ว่าด้วยธรรมและธรรมในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษาสยาม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^๙ สมพร เทพสิทธา, ศาสนากับการพัฒนาและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๕-๗-๖.

^{๑๐} สุมน อมรวิวัฒน์, การเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์, ๒๕๑๙), หน้า ๕.

ปฏิบัติธรรม นั่นคือความสงบใจเป็นไปเพื่อสมาธิ แม้เพียงศีลห้า ที่ประพฤติอย่างถูกต้องก็จัดว่ามีศีลอย่างบริบูรณ์ สำหรับสมาชิกในสังคมปัจจุบัน^{๑๑}

ชนาธิป พรกุล ศึกษาเรื่องความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่าการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้มีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีความสามารถที่จะดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีคุณธรรมความดีงามที่จะเกื้อกูลตนเองผู้อื่นและสังคม ดังนั้นการปฏิรูปการเรียนรู้ จึงหมายถึงการปฏิรูปการเรียนการสอนที่ครูต้องจัดให้ผู้เรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการใช้แก้ปัญหาได้จริง ครูจะมีโอกาส คิดเอง ทำเอง รับผิดชอบเอง ครูได้สร้างความรู้มีอิสระทางความคิด และมีความกล้าหาญ ที่จะริเริ่มความเข้มแข็งของครู จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาการทำงานของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มร่วมกันเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ^{๑๒}

ปทีป เมธาคุณวุฒิ ศึกษาเรื่องรูปแบบของการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่าการเรียนการสอนแบบร่วมมือเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละประมาณ ๓-๕ คน โดยที่สมาชิกอาจมีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รับผิดชอบ กลุ่มประสบผลสำเร็จโดยสมาชิกภายในกลุ่มต้องกระตุ้นสมาชิกคนอื่น และช่วยเหลือกัน ผู้เรียนทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในตนเองและกลุ่มให้มากที่สุด การเรียนการสอนแบบร่วมมือกัน เน้นความร่วมมือ และการสนับสนุนร่วมกันระหว่างผู้เรียนมากกว่าการแข่งขัน โดยพยายามที่จะออกแบบสภาพการเรียนรู้ และกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ อย่างกระตือรือร้น เป็นวิธีการเรียนการสอนหนึ่งที่ใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญผู้เรียนทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยถือหลักการว่าผลสำเร็จของกลุ่มคือผลสำเร็จของตนเอง^{๑๓}

สมหมาย อุ่นเจริญ^{๑๔} ศึกษาเรื่องสภาพปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน ๔๑๒ คน แบ่งเป็นสายบริหารจำนวน ๑๓๓ คน และครูผู้สอนจำนวน ๒๗๙ คน พบว่า

^{๑๑} พระอุบล กตปณโณ (แก้ว วงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๑๒} ชนาธิป พรกุล, แคนท์, *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๑๓} ปทีป เมธาคุณวุฒิ, *การจัดการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๓.

^{๑๔} สมหมาย อุ่นเจริญ. “การศึกษาสภาพปัญหา การนำหลักสูตรไปใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถม ศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๘๕-๘๘.

๑. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดัับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์มีปัญหาในระดับมาก ส่วนด้านเอกสารหลักสูตรและตำราเรียน ด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

๒. ระดับปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดัับมัธยมศึกษาตอนต้นของผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยส่วนรวม พบว่า ระดับปัญหาไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนระดับปัญหาในด้านอื่นๆ พบว่าไม่แตกต่างกัน

พีระพงศ์ เจริญพันธุ์^{๑๕} ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ อาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน จำนวน ๓๘ คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้จากการสุ่มแบบเจาะจง พบว่า

๑. การสอดแทรกในการสอนรายวิชาต่างๆ ครูอาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนได้ปลูกฝังคุณธรรม โดยในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอนรายวิชาต่างๆ ได้พูดถึงเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมายให้นักเรียนได้ปฏิบัติมากน้อยเท่าไร โรงเรียนกำหนดการปลูกฝังคุณธรรมทุกด้านในการสอนเนื้อหาวิชาในทุกรายวิชาและทุกครั้งที่ทำการสอน

๒. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยตรง โรงเรียนได้ดำเนินการโดยการสอนรายวิชาที่มีเนื้อหาด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการใช้สื่อการสอนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม มีการอบรมหน้าเสาธง มีการอบรมประจำสัปดาห์ เชิญวิทยากรภายนอกมาให้การอบรมมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญอื่นๆ

๓. การบูรณาการกับวิถีชีวิตทั้งในและนอกโรงเรียน โรงเรียนได้มีการกำหนดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน อาจารย์ทุกคนและนักเรียนร่วมมือกัน การจัดกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน มีการจัดกิจกรรมพิเศษที่นอกเหนือจากการเรียนการสอน จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม

วีระเวทย์ แพทย์ประเสริฐ^{๑๖} ศึกษาเรื่องสภาพความพร้อมและความต้องการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวม ๕ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและเครื่องมืออุปกรณ์

^{๑๕} พีระพงศ์ เจริญพันธุ์, “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา”, วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๖} วีระเวทย์ แพทย์ประเสริฐ, “การศึกษาสภาพความพร้อม และความต้องการการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๙๒-๙๕.

ด้านสถานที่ ด้านปัจจัยเกื้อหนุน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นผู้บริหารจำนวน ๓๓ คน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน ๓๓ คน และเพื่อศึกษาถึงความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๔๓ จำนวน ๙๙๐ คน และผู้ปกครองนั้นเรียน จำนวน ๙๙๐ คน พบว่า สภาพในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้ง ๕ ด้านนั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนและด้านความพร้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนและด้านความพร้อมอยู่ในระดับน้อย ส่วนในด้านความต้องการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนและผู้ปกครองมีความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาสูงสุด

อำพันธ์ เรื่องสมานไมตรี^{๑๗} ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ โรงเรียนประถม ศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๔๖ คน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมการสอนของครูและมีปัญหาในการส่งเสริมการสอนของครูทั้ง ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านการส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ด้านการเรียนการสอน ดำเนินการส่งเสริมมากที่สุด คือ นโยบายการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และปัญหาคือไม่สามารถจัดครูเข้าสอนได้ตามความถนัดและความสามารถ

๒. การส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนการสอนของครู ส่งเสริมมากที่สุดคือให้ครูได้ผลิตสื่อด้วยตนเอง ปัญหาคือ สื่อที่ได้รับจัดสรรมาไม่เพียงพอกับความต้องการ

๓. การส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าในวิชาชีพส่งเสริมมากที่สุดคือ ให้ครูทำแฟ้มสะสมงานของตนเอง ปัญหาคือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อเอกสาร เพื่อให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาวิชาชีพ

๔. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพของครู ส่งเสริมมากที่สุด คือให้ครูประเมินประสิทธิภาพของตนโดยการสังเกตการปฏิบัติหน้าที่ของครู ปัญหาคือ ครูมีความรู้ทางการนิเทศไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพการสอนของตนเอง

๕. การยกย่อง เชิดชูครูที่มีผลงานดีเด่น ส่งเสริมมากที่สุดคือให้โอกาสครูได้แสดงความสามารถ ปัญหาคือ ขาดงบประมาณในการจัดสรรรางวัลที่เหมาะสมและคุ้มค่าให้กับครูที่มีผลงานดีเด่น

^{๑๗} อำพันธ์ เรื่องสมานไมตรี, “บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔, หน้า บทคัดย่อ.

นริศ น้ำทิพย์^{๑๘} ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ในด้านจุดประสงค์ของหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ปีการศึกษา ๒๕๔๕ จำนวน ๑๘๔ คน พบว่า

๑. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ดังนี้

๒.๑ ด้านที่เป็นปัญหามากที่สุดใน ๓ อันดับแรก ได้แก่ ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ในการฝึก เอกสารคู่มือ สื่อการเรียนการสอนและวิทยากรท้องถิ่น รองลงมาคือขาดบุคลากรโดยเฉพาะสายผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถพิเศษเฉพาะด้านและขาดการวัดผลและประเมินผลที่แท้จริง

๒.๒ ด้านที่เป็นข้อเสนอแนะมากที่สุดใน ๓ อันดับแรก ได้แก่ การได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามความต้องการของโรงเรียน รองลงมาคือ การจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูผู้สอน หรือเปิดศูนย์อบรมวิชาพระพุทธศาสนา ระยะสั้นให้กับบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และคัดเลือกครูที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาพระพุทธศาสนาให้กับโรงเรียนขยายโอกาสและให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและขอความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่น

สุขุมพร สมิตินันท์^{๑๙} ศึกษาเรื่องบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการสนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ครูผู้ปฏิบัติการสอนจำนวน ๒๗๗ คน โดยการสุ่มอย่างง่าย พบว่า บทบาทของผู้บริหารด้านการบริหารจัดการโรงเรียนมีการปฏิบัติ และความคาดหวังอยู่ในระดับมาก สำหรับบทบาทของผู้บริหารด้านการสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน ด้านการวัดและประเมินผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ปัญหาด้านการบริหารจัดการโรงเรียนคือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ข้อเสนอแนะคือ ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการและผู้บริหารควรกำกับดูแลเอาใจใส่ ติดตามการดำเนินงานในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนปัญหาด้านการสนับสนุนการเรียนการสอนคือ ขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่เคยชี้แนะหรือให้คำปรึกษา เพราะผู้บริหารบางท่านไม่มีความเข้าใจในกระบวนการจัดกิจกรรมที่เน้น

^{๑๘} นริศ น้ำทิพย์, “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี”, สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๕), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๙} สุขุมพร สมิตินันท์, “บทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมืองเชียงราย”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕-๔๗.

ผู้เรียนเป็นสำคัญ ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการส่งเสริมให้ครูได้ไปศึกษาดูงาน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ปัญหาด้านการนิเทศภายใน คือ ผู้บริหารไม่เข้าใจวิธีการนิเทศ จึงไม่ได้นิเทศด้วยตัวเอง ข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการที่เป็นครูนำสิ่งที่พบจากการนิเทศมาวิเคราะห์วางแผนเพื่อปรับแก้ไขอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ปัญหาด้านการวัดและประเมินผลคือ ไม่ครอบคลุมเนื้อหา ไม่เป็นไปตามสภาพจริง ไม่หลากหลาย สำหรับข้อเสนอแนะคือ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ร่วมกันวางแผน โดยนำปัญหาวิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขโดยคำนึงถึงเนื้อหาการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและมีวิธีที่หลากหลาย

พวงทอง ภูสวดศรี ศึกษาเรื่องการดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนดงมูลวิทยาาคม จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Principle) ตามแนวคิดของ เคมมิสและแมกแท็กการ์ด (Kemmis; & Mc Taggart) ๓ วงจร แต่ละวงจรประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้แก่ ผู้ศึกษาค้นคว้า ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำชั้น และประจำวิชาระดับ ม.๑ พบว่า การดำเนินงานส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโดยการออกเยี่ยมชุมชน และการดำเนินงานของเพื่อนครูเพื่อลูกทำให้พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนมีการปรับเปลี่ยนในทางที่ดี เช่น ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนและด้านความรับผิดชอบต่อเพื่อนตลอดทุกคน ส่วนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบต่อการเรียน และด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ นักเรียนมีการพัฒนาดีขึ้น แต่มีนักเรียนส่วนหนึ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่^{๒๐}

สรุปได้ว่า หลักไตรสิกขา ทำให้การจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนและผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองเข้าใจวิธีการจัดการเรียน การสอนที่ต้องนิเทศ จึงได้นิเทศด้วยตัวเอง ข้อเสนอแนะคือ ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายในซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและคณะกรรมการที่เป็นครูนำสิ่งที่พบจากการนิเทศมาวิเคราะห์วางแผนเพื่อปรับแก้ไขอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ปัญหาด้านการวัดและประเมินผลคือ ไม่ครอบคลุมเนื้อหา ไม่เป็นไปตามสภาพจริง ไม่หลากหลาย สำหรับข้อเสนอแนะคือ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ร่วมกันวางแผน โดยนำปัญหาวิเคราะห์ หาแนวทางแก้ไขโดยคำนึงถึงเนื้อหาการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีรูปแบบและลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.รูปแบบการวิจัย

^{๒๐} พวงทอง ภูสวดศรี, “การดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนดงมูลวิทยาาคม จังหวัดกาฬสินธุ์”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และโครงสร้างตรวจสอบความถูกต้อง เทียบตรง ก่อนนำไปสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๒.๒ เครื่องบันทึกเสียง

๒.๓ สมุดจดบันทึก

๒.๔ ผู้ช่วยเก็บข้อมูล จำนวน ๑ คน

๓. การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการรูปแบบการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีสอน และข้อมูลเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาในพระไตรปิฎก เอกสาร งานวิชาการ และวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

๔. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

- ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารและครูกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ จำนวน ๓ คน
- คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน ๓ คน
- ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๕ คน
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ จำนวน ๕ คน

โดยแบ่งออกเป็น

- ชั้น ป.๔ จำนวนชาย /หญิง ๓ คน
- ชั้น ป.๕ จำนวนชาย /หญิง ๓ คน
- ชั้น ป.๖ จำนวนชาย /หญิง ๓ คน

รวมกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาทั้งสิ้น ๒๕ คน

การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) ในกลุ่มผู้บริหาร ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา ในส่วนของกลุ่มนักเรียน และผู้ปกครอง ด้วยการจับสลากรายชื่อให้ครบตามจำนวนที่ระบุไว้

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๘.๒ ได้องค์ความรู้จากวิธีการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมของครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๘.๓ ได้ทราบถึงผลของการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

๑.๘.๔ นำผลของการศึกษาไปเป็นข้อมูลทางวิชาการในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ และสถานศึกษาอื่นๆต่อไป

๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา
ตามหลักไตรสิกขา

- ศีลสิกขา
- จิตตสิกขา
- ปัญญาสิกขา

ผลการจัดการเรียนรู้ตามหลัก
ไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณภาพ
จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนอนุบาล
บ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

บทที่ ๒

การจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม

การศึกษาหลักการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนผู้วิจัยได้ทำศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพิมิตรภาพที่ ๑๓๘ เขตจังหวัดอุดรธานี ดังนี้

๒.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕

๒.๒ การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

๒.๓ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๔ ลักษณะของวิชา

๒.๕ พุทธวิธีในการสอน

๒.๑ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒)

พ.ศ. ๒๕๔๕

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔ “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม สาระสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและในมาตรา ๖ ได้บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำให้วิทยาการต่างๆ นอกจากนั้นใน มาตรา ๒๒ “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม

ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพตลอดจนในมาตรา ๒๔ การจัดกระบวนการ การเรียนรู้ ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้^๑

๑. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๕. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

๖. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ม.ป.ป.).

๒.๒ การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

การจัดการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ นั้นถือว่าเป็นการปฏิบัติโดยให้ความสำคัญสูงสุดแก่ผู้เรียนสร้างคุณลักษณะที่สำคัญๆที่ต้องการของบุคคลและสังคมโดยมาตรการที่ระบุไว้ว่าการจัดการศึกษานั้นต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนการสอนจึงต้องจัดกระทำให้เป็นไปตามเป้าหมายและทิศทางของการจัดการศึกษามีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยให้รัฐและสถานศึกษาสามารถที่จะดำเนินการและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมที่จะปรับปรุงหลักการและวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายตรงกับความจริงและมีการวิจัยเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เข้ามาเกี่ยวข้อง^๒

๒.๒.๑ การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้

การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรของโรงเรียนให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพในการทำงานอย่างอิสระได้กำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้^๓

๑. ผู้บริหารต้องเสริมสร้างความรู้และทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับครูทุกคนในโรงเรียน
๒. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนให้กับนักเรียน ผู้ปกครองคณะกรรมการโรงเรียนให้มีความเข้าใจตรงกันและสนับสนุนแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน
๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

^๒ ชาญชัย ยมดิษฐ์, เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทหลักพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๐.

^๓ อารุง จันทวานิช, แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๗), หน้า ๕๖-๕๗.

๔. การพัฒนาอาคารสถานที่บริเวณโรงเรียนให้มีความร่มรื่นสวยงามและมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน

๕. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมชมรมและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

๖. จัดเครือข่ายแหล่งการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้เสนอวิธีการของผู้บริหารโรงเรียนที่ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาทางการจัดศึกษาของโรงเรียนไว้ดังนี้^๔

๑. การฝึกอบรมเป็นกระบวนการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทักษะของบุคลากรเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นการอบรมพัฒนาหลักสูตร

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นการจัดเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจและเพิ่มความสามารถในเรื่องต่างๆตามที่ครูผู้สอนมีความต้องการและให้สามารถฝึกปฏิบัติได้จริง

๓. การปฏิบัติจริงเป็นการนำความรู้หรือวิธีการแปลกใหม่ให้ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถนำไปทดลองปฏิบัติจริงแล้วนำผลมาเสนอในที่ประชุมเพื่อให้ครูผู้อื่นได้นำไปปฏิบัติตาม

๔. การศึกษาดูงานเป็นวิธีการพัฒนาความรู้ความสามารถและประสบการณ์โดยตรงประหยัดเวลาและเป็นที่ยินยอมของครูผู้สอนที่จะได้เห็นตัวอย่างผลงานและเกิดความสนใจในการปฏิบัติตาม

๕. การสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแจ้งนโยบายและเปิดโอกาสให้ครูได้มีโอกาสในการศึกษาต่อทั้งนี้จะทำให้ครูมีทักษะความสามารถในการพัฒนาตนเองและเพิ่มมาตรฐานของตัวครูและโรงเรียนให้สูงขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีบทบาทและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนเพื่อให้ดำเนินไปในเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน^๕ เช่น

๑. จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในลักษณะต่างๆเพื่อให้ครูผู้สอนมีเจตคติที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในทักษะการปฏิบัติงานที่เพียงพอ

๒. ดูแลให้คำปรึกษาแก่ครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการพูดคุยรับฟังปัญหาและอุปสรรคให้คำแนะนำและร่วมแก้ไข

^๔ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ลำดับที่๗, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๒-๑๐๓.

^๕ กระทรวงศึกษาธิการ,แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา : การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง,(กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๑.

๓. อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆให้แก่ครูผู้สอนไม่ว่าจะเป็นสิ่งสนับสนุนด้านต่างๆ การอำนวยความสะดวกในเรื่องของห้องเรียนวัสดุอุปกรณ์ตารางเวลา

๔. สนับสนุนระบบนิเทศกำกับติดตามสร้างเสริมขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอนเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุปผู้บริหารควรมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการพัฒนาสมรรถภาพในการจัดการเรียนการสอนสนับสนุนให้ครูผู้สอนมีความสามารถดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๔๒และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ได้ประสบผลสำเร็จแนวทางการส่งเสริมการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ผู้วิจัยได้ศึกษานั้นมีแนวทางในการส่งเสริมตามตัวแปรที่ใช้ศึกษาทั้ง๔ด้านคือ๑)ด้านการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้๒)ด้านการจัดสื่อและแหล่งการเรียนรู้๓)ด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม๔)ด้านความร่วมมือกับผู้ปกครองโดยมีเนื้อความในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๒.๓ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒.๓.๑ หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม^๖

ทำไม่ต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เนื่องจากสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

๒.๓.๒ เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความนิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ดังนี้

๑) ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนา

^๖ กระทรวงศึกษาธิการ,หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, หน้า ๑-๒.

ตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

๒) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลุกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

๓) เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔) ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

๕) ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๓.๓ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม^๗

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

๒.๓.๔ คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

^๗เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๔.

๑) ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

๒) ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็น ผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

๓) ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิตผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นตอนและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

๔) ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

๑) ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย

๒) ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

๓) ได้ศึกษาและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

๔) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การ

ดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

- ๑) ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทย เปรียบเทียบ กับประเทศในภูมิภาคต่างๆในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิด เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ๒) ได้เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนียแอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์
- ๓) ได้รับการพัฒนาแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

๒.๓.๕ พื้นฐานแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นศาสตร์แห่งบูรณาการ หลักสูตรและการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีลักษณะการเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆในหลักสูตรเข้าด้วยกัน เช่นวิธีการและแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ กระบวนการของนักคณิตศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน นักดนตรี ประสบการณ์ของนักศิลปะ และทักษะสื่อสารถ่ายทอดทางภาษาออกมา ฉะนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงสามารถบูรณาการเข้าได้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ดังนั้น การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจึงมิใช่การเรียนแต่เนื้อหาความรู้ แต่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นนักแก้ปัญหา นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้จัดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจความเป็นไปในสังคมและในโลก พิจารณาวามมนุษย์พูด เขียน ประเมิน คิดคำนวณ วิเคราะห์ แก้ปัญหา สร้างจินตนาการ และพากเพียรพยายามในเรื่องต่างๆ อย่างไม่ย่อท้อ สักสังคมศึกษาเชื่อมโยงกิจกรรมที่มนุษย์ทำทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคตเข้าด้วยกัน

๒.๓.๖ คุณลักษณะของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระพื้นฐานที่ผู้เรียนทุกคนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ประกอบด้วยศาสตร์สาขาต่างๆ หลายแขนง มีลักษณะเป็นพหุวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมี

ความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสภาพแวดล้อม

จากองค์ประกอบดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

๑. ยึดมั่นในหลักธรรมของพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ในการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาการตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

๒. ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

๓. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสามารถนำหลักของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาควงุมิใจในความเป็นไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างความรู้ใหม่ได้

๕. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตลอดเวลาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้มีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และมีจุดเน้นเมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ ๑ (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓)

๑. ได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

๒. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้ทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนตามศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมของกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดการตัดสินใจ

๓. ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ข้อคิดเกี่ยวกับ

รายรับ – รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้น และวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

๔. ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในชั้นสูงต่อไป
ช่วงชั้นที่ ๒ (จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖)

๑. ได้เรียนรู้จังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง และสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นไทย

๒. ได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนตามศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

๓. ได้ศึกษาและปฏิบัติตนสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น

๔. ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

๕. ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การกระทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การกำเนิดชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ช่วงชั้นที่ ๓ (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓)

๑. ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๒. เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ

๓. ได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยายประสบการณ์เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนียแอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์

๔. ได้รับการพัฒนาแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม

๒.๓.๗ สารการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กรมวิชาการ สารที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย^๕

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

๒.๓.๘ มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีรายละเอียด ดังนี้^๖

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐานที่ ส ๑.๑ เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐานที่ ส ๑.๒ ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐานที่ ส ๑.๓ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมและศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

^๕กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช๒๕๕๔,พิมพ์ครั้งที่๓, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖-๑๗.

^๖เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗-๑๘.

๒.๓.๙ หลักการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพได้แก่

๑. จัดการเรียนการสอนที่มีความหมาย โดยเน้นแนวคิดที่สำคัญๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ ที่คงทน ยั่งยืน มากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่เป็นเรื่องหรือข้อเท็จจริงที่มากมายกระจุกกระจายแต่ไม่เป็นแก่นสาร ด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนและด้วยการประเมินผลที่ทำให้ผู้เรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียน เพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาได้เรียนรู้และสามารถทำอะไรได้บ้าง

๒. จัดการเรียนการสอนที่บูรณาการ การบูรณาการตั้งแต่หลักสูตร หัวข้อที่จะเรียน โดยเชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกันบูรณาการความรู้ ทักษะค่านิยม และจริยธรรมลงสู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อและเทคโนโลยีต่างๆ และสัมพันธ์กับวิชาต่างๆ

๓. จัดการเรียนการสอนที่เน้นพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม จัดหัวข้อหน่วยการเรียนรู้ที่สะท้อน ค่านิยม จริยธรรม ปทัสถานในสังคม การนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิต ช่วยผู้เรียนให้ได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

๔. จัดการเรียนการสอนที่ท้าทาย คาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ทั้งในส่วนตัวและความเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนใช้วิธีการสืบเสาะ จัดการกับการเรียนรู้ของตนเอง ใส่ใจและเคารพในความคิดเห็นของผู้เรียน

๕. จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด ตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตัวเองได้ มีวินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง

๒.๓.๑๐ การวัดและประเมินผลกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

เนื่องจากการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ แสวงหาความรู้ มีการทำโครงการ/โครงงาน เป็นผู้ผลิตผลงาน รวมทั้งมีการทำงานกลุ่มและการจัดทำแฟ้มสะสมงาน (portfolio) ด้วย ดังนั้นการวัดและประเมินผลการเรียนดังกล่าวจะเน้นการประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment) อันเป็นการประเมินผลการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการค้นหาความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน รวมทั้งสามารถประเมินคุณลักษณะพึงประสงค์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน อันเป็นแนวทางที่พัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ เพื่อบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดการ

วัดและประเมินผลจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย ที่สอดคล้องเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องและควบคุมผสมผสานไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการประเมินจะควบคุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงานสะท้อนการสั่งสมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การวัดและประเมินผลจะต้องกระทำในหลายบริบท อันได้แก่ ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมินผู้เรียน เป็นผู้ประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น

สรุปได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่างๆ ที่สามารถนำไปประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำรงชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังช่วยนำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาตนเองและสังคมได้ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมยังหล่อหลอมจากหลายแขนงวิชาที่อยู่ในสาขาสังคมศาสตร์ซึ่งได้แก่ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ซึ่งกรอบของเนื้อหาสาระจะเป็นวิชาที่ส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นคนที่สมบูรณ์มีความสุขตลอด ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การจัดการเรียนการสอนจึงต้องสอนให้ครบทั้ง ๓ องค์ประกอบ คือ ความรู้ ทักษะกระบวนการ การสร้างและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม การจัดการเรียนการสอนยังต้องทำทนายให้ศึกษาค้นคว้าและเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้น รู้วิธีการเรียนรู้ของตนเองได้ มีวินัยในตนเองในการเรียน เน้นให้การฝึกปฏิบัติ การเข้าไปมีส่วนร่วมหรือผลงอกกับสถานการณ์จริงเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงและเน้นการสอนที่บูรณาการ หลอมความรู้จากสาระต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เห็นภาพรวมของปัญหาที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเป็นกระบวนการและเกิดการเรียนรู้จริงในเรื่องนั้นๆ ได้ดีต่อไป

๒.๔ ลักษณะของวิชา

คำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖

ศึกษา วิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติ สร้างความคิดรวบยอด นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพปัญหาชีวิต สภาพแวดล้อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าในเรื่องต่อไปนี้

พระพุทธ เกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน พุทธประวัติ สรุปรูปพุทธประวัติเกี่ยวกับการตรัสรู้ประกาศธรรม โปรดชฎิลโปรดพระเจ้าพิมพิสาร พระอัครสาวก แสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ชาดก เรื่อง กุฎิพุทธชาดก มหาอภิกุสชาดกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วิธีปฏิบัติตนและการเข้าร่วมกิจกรรมในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะ ศึกษา วิเคราะห์ คุณค่าของศาสนวัตถุและศาสนสถานในท้องถิ่น

พระธรรม เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องพระรัตนตรัย(ศรัทธา ๔) พระพุทธ(พุทธคุณ ๓) พระธรรม(หลักกรรม) และพระสงฆ์ ไตรสิกขา(ศีล สมาธิ ปัญญา) โอวาท ๓ การไม่ทำชั่ว (เบญจศีล) ทำความดี(เบญจธรรม สุจริต ๓ พรหมวิหาร ๔ กตัญญูทศกัณฑ์ต่อประเทศชาติ มงคล ๓๘ ในเรื่องเคารพพ่อแม่ ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน) ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) พุทธศาสนสุภาษิต คือ สุขา สงฆสสสามัคคี(ความพร้อมเพรียงของหมู่ให้เกิดสุข) โลโกปตมมิกกา เมตตา (เมตตาธรรมค้ำจุนโลก) พระไตรปิฎก ความหมายของพระไตรปิฎกเรื่องนำรู้จากพระไตรปิฎก (พระโมคคัลลานะเรียนวิชาแก่งวง) ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา คือ อุเบกขา อัญญาอุเบกขา การบริหารจิตและเจริญปัญญา ฝึกสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแม่เมตตา ความหมายของสมาธิและปัญญา วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา ฝึกการยืน เดิน นั่งและนอนอย่างมีสติ ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึกเมื่อตาเห็นรูปหูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน

ตามความหมายของการศึกษาข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พยายามเข้าใจธรรมชาติทั้งธรรมชาติที่เกี่ยวกับตัวมนุษย์เองและธรรมชาติที่แวดล้อมรอบตัวมนุษย์โดยใช้การศึกษาเพื่อเพ่งพินิจสิ่งต่างๆด้วยปัญญาเห็นตนเองเห็นด้วยตนเองเห็นเท่าทันและเห็นสิ่งต่างๆตามความจริงแท้อย่างไรก็ตามถ้าวิเคราะห์ตามรูปศัพท์แล้วคำว่าการศึกษาตรงกับคำว่าสิกขาที่ใช้อยู่ในพระพุทธศาสนาและความหมายของคำว่าสิกขากล่าวไว้ดังนี้ว่า^{๑๐}

บุคคลย่อมศึกษาอริสัจคือศึกษาเรื่องความประพฤติดีทางกายวาจาให้สูงขึ้นไปบ้างศึกษาในการฝึกรบมจิตใจให้ดีขึ้นบ้างศึกษาในการอบรมปัญญาให้เจริญขึ้นไปบ้างเมื่อห้วงจิตคำนึงถึงการศึกษานี้ก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อรู้ก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อเห็นคือเข้าใจก็ชื่อว่า ศึกษาเมื่อตั้งจิตกำหนดแนวแนกก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อน้อมจิตกำหนดไปก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อระครองความเพียรก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อเอาสติกำหนดก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อตั้งจิตมั่นก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อรู้ทั่วชัดด้วยปัญญาก็เรียกว่าศึกษาเมื่อรู้สิ่งที่พึงรู้จำเพาะก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อกำหนดรู้สิ่งที่ควรกำหนดรู้ก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อละสิ่งที่พึงละก็ชื่อว่าศึกษาเมื่อ

^{๑๐} ช.ม. (ไทย) ๒๙/๙๖๐/๖๐๘.

ประจักษ์แจ้งสิ่งที่ควรประจักษ์แจ้งก็ชื่อว่าศึกษา เมื่อฝึกอบรมเจริญสิ่งที่ควรปฏิบัติควรฝึกอบรมก็ชื่อว่าศึกษาอีกตอนหนึ่งว่า^{๑๑}

ภิกษุเล่าเรียนพระสูตรเล่าเรียนพระวินัยเล่าเรียนพระอภิธรรมถือปฏิบัติเป็นผู้อยู่ป่าเป็นประจำถือปฏิบัติเป็นผู้ฉันอาหารบิณฑบาตเป็นประจำถือผ้าบังสุกุลคือผ้าที่เขาทิ้งแล้วเอามาซักเอมาย้อมทำเองเป็นประจำถือมีจีวรแค่๓ผืนเป็นประจำเป็นต้นก็ชื่อว่าศึกษาและยิ่งกว่านั้นพระพุทธองค์ยังตรัสถึงการศึกษานในพระพุทธศาสนาว่าเป็นการศึกษาที่ยอดเยียมกว่าการศึกษาทั่วไปดังนี้ว่า^{๑๒}

ดูกรภิกษุทั้งหลายบุคคลบางคนในโลกนี้ย่อมศึกษาศิลปะเกี่ยวกับช้างม้าบั้งรถบั้งธนูบั้งดาบบั้งหรือศึกษาศิลปะชั้นสูงชั้นต่ำย่อมศึกษาต่อสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิดผู้ปฏิบัติผิด

ดูกรภิกษุทั้งหลายการศึกษานี้มีอยู่เราไม่กล่าวว่ามีก็แต่ว่าการศึกษานั้นเป็นการศึกษาที่เหลว... ดูกรภิกษุทั้งหลายส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่นมีความรักตั้งมั่นมีศรัทธาไม่หวั่นไหวมีความเลื่อมใสยิ่งยอมศึกษาอิศิลบ้างอริจิตบ้างอธิปัญญาบ้างในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วการศึกษานี้ยอดเยียมกว่าการศึกษาทั้งหลายยอมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพานดูกรภิกษุทั้งหลายข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่นมีความรักตั้งมั่นมีศรัทธาไม่หวั่นไหวมีความเลื่อมใสยิ่งยอมศึกษาอิศิลบ้างอริจิตบ้างอธิปัญญาบ้างในธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้วนี้เราเรียกว่าสิกขานุตตริยะ

จากข้อความดังกล่าวมานั้นจะเห็นว่าการศึกษาที่มีความหมายครอบคลุมทั้งการเล่าเรียนและการปฏิบัติไปพร้อมกันและความจากพุทธพจน์ยังชี้ให้เห็นว่าการศึกษาแบ่งออกเป็น๒ประเภทคือ

๑. การศึกษาแบบธรรมดาสามัญทั่วไป
๒. การศึกษาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นการศึกษาที่ยอดเยียมคือไตรสิกขาเป็นไปเพื่อ

ความพ้นทุกข์หรือพระนิพพาน

ในพระพุทธศาสนามีการแบ่งคนออกเป็น๒กลุ่มตามการศึกษาเรียกว่าเสขะและอเสขะคือผู้ที่ยังต้องศึกษาและผู้ที่ยังจบการศึกษาแล้ว^{๑๓}

พระสงฆ์ เกี่ยวกับประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา เรื่องพระอุรุเวลกัสสปะ หน้าที่ชาวพุทธ อานิสงส์ของการสวดมนต์ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัด การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่วัด การเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมพระพุทธศาสนา ๑ วันในโรงเรียน การเข้าค่ายคุณธรรม และการเข้าร่วมพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและนำสู่การปฏิบัติ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ การยืน การเดินและการนั่งที่เหมาะสมในโอกาสต่างๆ และศึกษากรณี ชาวพุทธตัวอย่าง เรื่องสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราช

^{๑๑} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๐๙/๒๘๕.

^{๑๒} อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓๕/๒๘๗.

^{๑๓} ชุ.จ. (ไทย) ๓๐/๙๒/๑๖.

ชนก สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี และชาวพุทธตัวอย่างในชุมชน ศึกษาศาสนพิธีเกี่ยวกับการอาราธนาศีล การอาราธนาธรรม การอาราธนาพระปริตร ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ การประพาศิปฏิบัติตนในศาสนพิธีและพิธีกรรมของชุมชนในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า เพื่อให้เกิดศรัทธาอย่างยิ่งต่อพระรัตนตรัย และรักการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสามารถนำหลักธรรมไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีคุณค่าต่อชีวิตตนเองและสังคมโดยส่วนรวม

๒.๕ พุทธวิธีในการสอน

๒.๕.๑ พุทธวิธีในการสอน ของโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒ ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิด ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ มีความสามารถในการสื่อสาร การจัดการและใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น และเป็นบุคคลที่มีจิตใจงดงาม มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มุ่งมั่นและพัฒนาตนเองและสังคม ประกอบอาชีพสุจริต และพึ่งตนเองได้ ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพ่ง เพื่อส่งเสริมพุทธธรรมในการสร้างคุณธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาจะต้องมีหลักการเพื่อการพัฒนา นักเรียน คือผู้เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักการทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนานักเรียน ดังนี้

๑. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ดังนี้

๑.๑ ครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

๑.๒ ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมหรือไตรสิกขาและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน

๑.๓ ครูที่มีแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมหรือไตรสิกขาและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันจัดการเรียนรู้ตามแผน

๒. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา ดังนี้

๒.๑ โรงเรียนมีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา

๒.๒ โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาครูตามแผนงาน โครงการที่กำหนด

๒.๓ ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำหลักพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขามาเป็น
ฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา

๓. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

๓.๑ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้สื่อหลากหลายที่กระตุ้นให้เกิดการใฝ่รู้ ใฝ่
เรียน

๓.๒ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด
และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

๓.๓ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีเพื่อฝึกการสังเกต การศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล

๔. จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนรู้และผู้จัดการเรียนรู้

๔.๑ มีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เนื้อหา และกิจกรรม

๔.๒ สร้างปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน และนักเรียนกับกลุ่มเพื่อน

๔.๓ เชื่อมโยงสาระการเรียนรู้เข้ากับประสบการณ์และวิถีชีวิตของนักเรียน

๔.๔ จัดกิจกรรมการเรียนรู้และสถานการณ์การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้
แสดงออกอย่างอิสระและสร้างสรรค์

๕. จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการ
ดำรงชีวิตประจำวัน

๕.๑ โรงเรียนบูรณาการเรื่องการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในกิจกรรมวิถีชีวิตใน
โรงเรียน

๕.๒ ครูบูรณาการกิจกรรมการบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้
อย่างเหมาะสมกับวัยของนักเรียน

๒. การใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี

การใช้สื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยีในการจัดสภาพโรงเรียนพุทธวิธีด้านการเรียนการสอน
ได้แก่

๑. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ ดังนี้

๑.๑ โรงเรียนมีสื่อทั้งที่เป็นเอกสาร หนังสือ และสื่อเทคโนโลยีให้นักเรียนได้ใช้
ศึกษาด้วยตนเอง

๑.๒ โรงเรียนจัดกิจกรรมจูงใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการใฝ่รู้และรักการแสวงหา
ความรู้

๑.๓ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อหลากหลายเพื่อส่งเสริมกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

๒. นิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทยากรภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนามาสอนนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

๒.๑ โรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทยากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามาให้ความรู้แก่นักเรียน (ไม่รวมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา)

๓. จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๓.๑ โรงเรียนมีวัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียน

๓.๒ โรงเรียนนำนักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือศาสนสถานเป็นประจำ

๓.๓ โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมที่วัดหรือศาสนสถานเป็นประจำทุกปี เช่น กิจกรรมค่ายพุทธบุตรพุทธธรรม กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้านสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ซึ่งสถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับ นำไปสู่การมีพฤติกรรมถาวรที่พึงประสงค์ ดังนั้น โรงเรียนจึงควรจัดวางกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นวิถีชีวิต สามารถสรุปสภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิตที่สถานศึกษาควรปฏิบัติ^{๑๔}

๑. ฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา)

๒. ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

๓. จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต

^{๑๔} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑, การนำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑, ๒๕๕๓), หน้า ๖๙.

๔. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบดังนี้^{๑๕}

๑. กิจกรรมเนื้อหาสาระหลักสูตร
๒. กิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์
๓. กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
๔. กิจกรรมสร้างสัมพันธ์โรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน
๕. กิจกรรมพิเศษอื่น

จากตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่กล่าวมาข้างต้นอาจจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ โดยกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร

๑. พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
๒. ประกวดมารยาทชาวพุทธ
๓. กิจกรรมค้ำชูพระพุทธรูป (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)
๔. กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา
๕. เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา
๖. บรรพชาสามเณรฤดูร้อน

กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์

๑. กิจกรรมหน้าเสาธง

- ๑.๑ กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพชาติ)
- ๑.๒ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนิ่ง (สมาธิ)
- ๑.๓ กิจกรรมพุทธสุภาษิตวันละบท
- ๑.๔ กิจกรรมนั่งไหว้พี่
- ๑.๕ กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่นเดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้อง

๒. กิจกรรมความดีระหว่างวัน

- ๒.๑ กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
- ๒.๒ กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร
- ๒.๓ กิจกรรมรับประทานอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่าไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ
- ๒.๔ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร
- ๒.๕ กิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน

^{๑๕} กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖), หน้า ๔๒-๔๔.

๓. กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

- ๓.๑ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
- ๓.๒ กิจกรรมรำลึกถึงพระคุณของผู้มีพระคุณ
- ๓.๓ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิฯลฯ

๔. กิจกรรมประจำสัปดาห์

- ๔.๑ กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์
- ๔.๒ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษา

กำหนด)

กิจกรรมเนื่องในโอกาสสำคัญทางพระพุทธศาสนา

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันมหาบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฐมีบูชา ดังนี้

๑. กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา
สถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรม เช่น
  - ๑.๑ ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา
  - ๑.๒ ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม)
  - ๑.๓ เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา
๒. หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียนพรรษา
๓. สถานศึกษาจัดบรรยายภาควินสำคัญทางศาสนาโดยประดับธงสีเหลือง เชิญธงธรรมจักร ธงฉันทรัตนรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย)

กิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น

๑. กิจกรรมไขปัญหาธรรม
๒. กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
๓. กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี
๔. กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
๕. กิจกรรมอาสาตาวิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม)
๖. กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม
๗. กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม)
๘. กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา
๙. กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแนวทางพุทธวิธี ได้แก่การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การแข่งขันตอบปัญหาธรรม การสอน

ธรรมศึกษา การเข้าค่ายพุทธบุตร การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำมาตราบริวารกัน การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเองการส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่หน่วยงานต่างๆจัดขึ้นและให้มีนิทรรศการผลงานทางด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียน และสถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆ จัดให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียน และจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

๔. การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมด้านการจัดการเรียนรู้ได้แก่

๑. มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมหลักภavana ๔ (กาย ศิล สมาธิ ปัญญา) โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑.๑ โรงเรียนมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของนักเรียนเป็นรายบุคคล

๑.๒ โรงเรียนกำหนดวิธีการ/เครื่องมือที่หลากหลายในการประเมินพัฒนาการของนักเรียนตามหลักภavana ๔

๑.๓ โรงเรียนประเมินพัฒนาการของนักเรียนตามหลักภavana ๔ อย่างต่อเนื่อง

๑.๔ โรงเรียนนำผลการประเมินไปใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงพัฒนาการของนักเรียน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธในด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้แก่ สถานศึกษานำหลักพระพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม มีการใช้สื่อประกอบการสอนที่ใกล้ตัวและเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงให้นักเรียนมีการแก้ปัญหาโดยยึดหลักพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขา มีการจัดกิจกรรมฝึกจิตและสมาธิ เพื่อเจริญปัญญา นิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามาให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นำหลักพระพุทธธรรมมาประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

๒.๕.๒ การจัดการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๒ ได้กำหนดแนวทางการสอนพระพุทธศาสนาว่า จะดำเนินกิจกรรมได้ราบรื่น ถ้าเริ่มต้นการเรียนการสอนด้วยศรัทธาให้เกิดแก่

ผู้เรียน ครูจึงจำเป็นต้องสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงและเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นเสียก่อน ความเชื่อมั่นที่เกิดจากการเรียนพระพุทธรูปศาสนานั้นมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. เชื่อมั่นว่าหลักพระพุทธรูปศาสนาเป็นความจริง ความดีจริง และความงามที่แท้จริง พระธรรมคำสั่งสอนล้วนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้

๒. เชื่อมั่นว่าการปฏิบัติตนตามหลักของพระพุทธรูปศาสนา ย่อมเกิดผลที่มีคุณค่าที่แท้จริงแก่ชีวิต

๓. เชื่อมั่นว่าการศึกษาวิชาพระพุทธรูปศาสนา เป็นการเรียนสาระความรู้ที่มีเหตุผลสามารถใช้ปัญญาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้

ในการเสริมสร้างศรัทธาต่อนักเรียน ครูควรปฏิบัติตามแนวทางต่อไปนี้

ก. บุคลิกภาพของครูเพื่อให้เห็นที่เคารพรักของศิษย์ มีข้อควรปฏิบัติดังนี้

๑. ควรแต่งกายสุภาพเรียบร้อย
๒. ควรพูดจาสุภาพ ไม่พูดหยาบคาย (สุภาพอ่อนโยน)
๓. การทำความเคารพตอบ เมื่อนักเรียนทำความเคารพ
๔. มีมารยาทในการพูด ความประพฤติเป็นแบบอย่าง
๕. มีน้ำใจไม่ดูคายเป็นเมื่อนักเรียนทำผิด ควรว่ากล่าวตักเตือน
๖. แสดงให้เห็นว่าทุกคนเป็นเจ้าของโรงเรียน
๗. มีความรักและความหวังดี ประรณนาดีต่อนักเรียนเสมอ
๘. ตั้งใจสอนศิษย์ด้วยความเต็มใจ เต็มเวลาและเต็มความสามารถ

ข. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ และระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

ความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกันรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้เรียนรู้และช่วยกันแก้ไขปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องให้นักเรียนอ่านหนังสือ (ซึ่งทำให้นักเรียนมีความสัมพันธ์กับตัวหนังสือเท่านั้น) แล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรศัพท์หรือแถบบันทึกเสียงเป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิกริยาโต้ตอบ

สรุปได้ว่า นักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกรอบอุ้มใจ เมื่อครูเดินเข้าห้องด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียน (แสดงว่าครูรู้จักชื่อของนักเรียน) คุยกันถึงเหตุการณ์ข่าวหรือเรื่องที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่าบอกไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทักหรือตื่นเต้นดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว

ค. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือให้นักเรียนได้สนทนาถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผล ย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและ สื่อความหมายกันอย่างสร้างสรรค์ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายช่วยกันแก้ปัญหาความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้น นักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียงแถวนิ่งๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหวมีชีวิตชีวา

ง. การเสนอสิ่งเร้าและจุดใจ

นักเรียนส่วนใหญ่ก็มีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนา ว่าเป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่งไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอภิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมให้ทำสิ่งใดได้ตั้งใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกตระหนักในความสำคัญของการนับถือศาสนา จึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเรา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริง

จ. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม

บรรยากาศของนักเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มักจะเบื่อหน่ายบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศ และสื่อการเรียนต่างๆ ให้มีลักษณะที่หลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ทันสมัย น่าค้นหาว่าแสวงหาคำตอบเกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป

ครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนาจึงควรเลือกจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับระดับของชั้นเรียน เหมาะสมกับวัยและความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียน เหมาะกับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่ทำให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาบรรลุผลตามวัตถุประสงค์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายพัฒนานักเรียนทั้งด้าน กาย วาจา ใจ มีลักษณะเช่นเดียวกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีของวิชาอื่นๆ กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่

๑. ปลูกเร้าให้นักเรียนมีส่วนร่วมและแสดงออก
๒. ให้โอกาสและเห็นความสำคัญของนักเรียนทุกคน
๓. ฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหา
๔. จัดสถานการณ์ให้นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์

๕. สร้างบรรยากาศที่รื่นรมย์
๖. มีการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย

๒.๕.๓ การจัดการเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาจริยธรรม

กรมวิชาการ ได้กำหนดรูปแบบการสอน เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยของนักเรียน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ กิจกรรม ตามลำดับดังนี้คือ การสร้างความตระหนักรู้ให้ตัวแบบการปรับพฤติกรรมและการควบคุมตนเอง ทั้งนี้ครูจะต้องแบ่งขั้นตอนการใช้กิจกรรมทั้ง ๔ นี้ ออกเป็น ๒ ระยะ มี ๔ ขั้นตอนด้วยกันดังนี้^{๑๖}

ระยะที่ ๑ เป็นระยะที่ครูจะจัดประสบการณ์ควบคุมพฤติกรรมให้นักเรียนก่อน ซึ่งรูปแบบของการจัดประสบการณ์นี้จะประกอบด้วย ๓ กิจกรรมหลัก ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ การสร้างความตระหนัก

ขั้นนี้มีเป้าหมายให้นักเรียนตัดสินใจด้วยตนเอง ว่าการกระทำหรือพฤติกรรมใดบ้าง ที่ควรทำและไม่ควรทำ เพราะเหตุใด แล้วกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของตนด้วยตนเอง กิจกรรมในขั้นนี้ครูต้องอาศัยสื่อและกิจกรรมต่างๆ เช่น เกม นิทาน ละคร กรณียตัวอย่าง รูปภาพ เพลง การแสดงบทบาทสมมติและอื่นๆ มาช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนพร้อมกับใช้คำถามอย่างมีระบบเพื่อให้นักเรียนได้ขบคิดและเกิดความตระหนักด้วยตนเอง แต่จากการกระตุ้นด้วยคำถามของครูนี้ นักเรียนอาจขบคิดได้ทั้งในทิศทางที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์และอาจเกิดค่านิยมในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสิ่งที่สังคมมุ่งเสริมสร้างหรือต้องการก็เป็นได้ ดังนั้นจึงได้นำกระบวนการกลุ่มมาใช้เป็นเครื่องมือในการนำให้นักเรียนได้เกิดแนวความคิด หรือการเรียนรู้ที่จะต้องตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำเพราะเหตุใด ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนตั้งเป้าหมายความประพฤติ หรือกำหนดแนวทางการประพฤติปฏิบัติของตนได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมต้องการด้วย

ขั้นที่ ๒ การให้ตัวแบบ

ขั้นนี้มีเป้าหมายให้นักเรียนจำแนกได้ว่าพฤติกรรมใดควรทำพฤติกรรมใดไม่ทำ โดยการสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมนั้นๆ จนนักเรียนเกิดความเข้าใจและความเชื่อในความสัมพันธ์นั้น วิธีการเรียนรู้แบบนี้จำเป็นต้องใช้ตัวแบบ (model) เพื่อการสังเกต ซึ่งมีอยู่ ๓ ประเภทด้วยกันคือ ตัวแบบจริง ตัวแบบสัญลักษณ์ ตัวแบบคำบอกเล่าหรือคำอธิบาย ซึ่งแนว ตัวแบบ

^{๑๖} กรมวิชาการ, ทยาตเพชร ทยาตธรรม : ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗-๗๐.

ที่ให้นักเรียนสังเกตนี้มีจุดประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกต้อง และเกิดความเข้าใจ ในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรภารกิจกรมในชั้นนี้

กิจกรรมชั้นนี้จะได้ผลมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างตัวแบบคนจริงกับตัวแบบสัญลักษณ์ ตัวแบบคำบอกเล่าหรืออธิบายชี้แนะนั้นคือ ถ้าครูให้ตัวแบบสัญลักษณ์ และคำบอกเล่าหรือคำอธิบายชี้แนะแก่นักเรียนให้มีลักษณะนิสัยที่ดีแล้ว แต่ครูและพ่อแม่ ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ในสังคมทุกคนแสดงตนตรงข้ามกับคำพร้าสอน หรือตัวแบบต่างๆ ที่ให้แก่ักเรียนแล้ว การเรียนรู้ของนักเรียนก็ได้ผลน้อย ดังนั้น การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของครูพ่อแม่และบุคคลทุกคนในสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมของนักเรียนโดยทั่วไป

ชั้นที่ ๓ การปรับพฤติกรรม

ชั้นนี้มีเป้าหมายให้นักเรียนได้เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรจากประสบการณ์ตรง โดยครูจะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดเงื่อนไขผลกรรทั้งการเสริมแรงและการลงโทษให้กับนักเรียนทุกครั้งที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมแต่เนื่องจากว่าในเรื่องของการเสริมสร้างลักษณะนิสัยนั้น นักจิตวิทยาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรใช้เงื่อนไขการเสริมแรงมากกว่าเงื่อนไขการลงโทษเพราะว่าการลงโทษมีผลเสียมากกว่าคือจะทำให้ให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมลึกลอบหลีกเลี่ยง และต่อต้าน ดังนั้น กิจกรรมในชั้นนี้จึงประกอบด้วยกิจกรรมย่อยที่ครูต้องทำ ๖ ขั้นตอน คือ

๓.๑ กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการเสริมสร้างให้ชัดเจน สามารถสังเกตได้วัดได้โดยการระบุพฤติกรรมนั้นๆ ให้ชี้เฉพาะว่านักเรียนทำอะไร มีเป้าหมายเพื่ออะไร ทำเวลาไหนทำกับใครหรือทำที่ไหน เช่น เข้าแถวเคารพธงชาติ เวลา ๐๘.๐๐ น. ร่วมกับเพื่อนๆหน้าเสาธงโรงเรียน เป็นต้น และกรณีที่ต้องการเสริมสร้างลักษณะนิสัย ครูควรกำหนดพฤติกรรมเด่นที่ต้องการเสริมสร้างให้ครอบคลุมลักษณะนิสัยนั้น

๓.๒ กำหนดผลกรรเพื่อใช้ในการเสริมแรงที่เหมาะสมกับนักเรียนและต้องเป็นสิ่งที่ครูสามารถให้ได้ ซึ่งอาจจะเป็นเวลาที่ทำให้กิจกรรมพิเศษ คะแนน ดาว คำชมเชย การปรบมือและอื่นๆ เป็นต้น

๓.๓ วางเงื่อนไขการให้ผลกรรอย่างเป็นระบบ คือ กำหนดว่าเมื่อใดนักเรียนทำพฤติกรรมที่ต้องการ (ข้อ ๓.๑) ครูจะให้ผลกรรหรือตัวเสริมแรงทันทีทุกครั้ง

๓.๔ ครูและนักเรียนตกลงร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องการรวมถึงนักเรียนทำพฤติกรรมผลกรรและเงื่อนไขที่นักเรียนจะได้เมื่อทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์เหล่านั้น

๓.๕ ครูให้การเสริมแรงตามที่กำหนดไว้ (ข้อ ๓.๑) ทันทีทุกครั้งทีนักเรียนทำพฤติกรรมที่ประสงค์ตามที่กำหนด (ข้อ ๓.๑)

๓.๖ ครูสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนก่อนการใช้เทคนิคการปรับพฤติกรรม และระหว่างการปรับพฤติกรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประเมินผลการปรับพฤติกรรม ถ้าพบว่า นักเรียนยังทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไม่สม่ำเสมอ แสดงว่าการปรับพฤติกรรมยังไม่บรรลุผล ครูต้อง ปรับปรุงผลกรรมและเงื่อนไข (ข้อ ๓.๒, ๓.๓)

ระยะที่ ๒ เป็นช่วงที่ครูจะค่อยๆ ถอดโปรแกรมการปรับหรือควบคุมพฤติกรรม โดยครู ออกไป ด้วยการให้การเสริมแรงเป็นครั้งคราวแทน หรือใช้วิธีการยืดเวลาของการเสริมแรงออกไปใช้ ตัวเสริมแรงทางสังคมเป็นหลัก และในขณะเดียวกันก็เริ่มให้นักเรียนฝึกควบคุมตนเองและให้การ เสริมแรงตนเองให้มากขึ้น จนในที่สุดก็สามารถควบคุมตนเองได้ กิจกรรมระยะนี้เรียกว่า การควบคุม ตนเอง กำหนดให้เป็นขั้นที่ ๔ ของกิจกรรมรวมที่ต่อจากระยะที่ ๑ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ ๔ การควบคุมตนเอง

เป้าหมายของกิจกรรมขั้นนี้คือการให้นักเรียนรู้วิธีการควบคุมตนเองด้วยการบันทึก พฤติกรรมตนเอง เสริมแรงและประเมินตนเองในขั้นนี้ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๔ ขั้นตอน คือ

๔.๑ ศึกษาให้นักเรียนตั้งเป้าหมายหรือกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของตนเองและ กำหนดผลกรรมหรือตัวเสริมแรงที่ต้องการพร้อมวางแผนเงื่อนไขการให้การเสริมแรงตนเอง

๔.๒ ครูค่อยๆ ลดการควบคุมพฤติกรรมนักเรียนลงโดยการให้การเสริมแรงเป็นครั้ง คราวแทน หันมาใช้ในการเสริมแรงทางสังคมเป็นหลัก

๔.๓ ให้นักเรียนเสริมแรงตนเองตามเงื่อนไข หรือข้อกำหนดที่วางไว้ (ข้อ ๔.๑)

๔.๔ ให้นักเรียนบันทึกการเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของตนเองและนำผลการบันทึก มาใช้เป็นข้อมูลในการประเมินตนเอง

๒.๕.๔ การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน

การดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน ได้มีนักวิชาการได้ให้แนวทางในการ ดำเนินงานไว้ดังนี้

สมพงษ์จิตระดับ ได้กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ดังนี้^{๑๗}

๑. ในการสอนจริยศึกษา โรงเรียนควรเพิ่มเติมหลักธรรมและแนวทางพระพุทธศาสนา ให้แก่นักเรียนด้วย

๒. การส่งเสริมการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ครูต้องให้ความสำคัญเป็นอย่าง ยิ่งการยกย่องชมเชย และการประกาศเกียรติคุณนักเรียนเป็นสิ่งที่ควร ได้รับการสนับสนุนจากทุกๆฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

^{๑๗} สมพงษ์ จิตระดับ, การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอ เอสพริ้นตริงเฮ้าส์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๗๙-๑๘๐.

๓. การให้การอบรมหรือการให้คำแนะนำที่เกี่ยวกับจริยธรรมควรพยายามกระทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อยจะได้ผลและน่าสนใจกว่า

๔. โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ใกล้ชิดกับวัดซึ่งอยู่ในชุมชนนั้นโรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมที่ก่อประโยชน์แก่หลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดโครงการธรรมทายาท เพื่อบวชเป็นสามเณรในระหว่างเปิดภาคการศึกษา เป็นต้น

๕. โรงเรียน คณะครู ควรร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด เช่น พบปะพูดคุยเยี่ยมเยียน ตลอดจนปรึกษาหารือร่วมกันตามโอกาสและความเหมาะสม ครูควรหาโอกาสติดตามผลนักเรียนแต่ละคนตามสภาพที่เกิดขึ้นในครอบครัวของนักเรียนด้วย

๖. การจัดสิ่งแวดล้อม บริเวณโรงเรียน อาคารเรียนและห้องเรียน จะต้องสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยมีวินัยอยู่เสมอ ทั้งควรเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อมบางอย่างให้น่าสนใจและชวนติดตามเกี่ยวกับจริยธรรมอยู่เสมอ เช่น การติดรูปการ์ตูนทางจริยธรรม คติสอนใจ การจัดป้ายนิเทศ เป็นต้น

๗. ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ตลอดจนผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรจะได้มีการร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือ กำหนดแผนงานการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน

๘. การจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ตลอดจนวิธีดำเนินการส่งเสริมจริยธรรมระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น

๙. โรงเรียนควรดำเนินการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรเร่งรัด หรือรีบร้อน เพื่อให้เห็นผลงานในระยะเวลายาวๆ เป็นอันขาด

๑๐. ควรพิจารณาบุคคลในชุมชนที่มีคุณธรรมดีเด่นมาร่วมเป็นวิทยากรบรรยาย จากแนวคิดที่มีผู้เสนอข้างต้นสามารถสรุปเป็นแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน ได้ดังนี้

๑. โรงเรียนตั้งคณะกรรมการเพื่อวางแผนเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรม และดำเนินการให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง

๒. โรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อม จัดอาคารสถานที่ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม รวมทั้งการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการส่งเสริมจริยธรรม

๓. โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมจริยธรรม เช่น การตั้งชมรม หรือชุมนุมจริยธรรม การจัดกิจกรรมทางศาสนา การทัศนศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรม การประกวดคำขวัญ จริยธรรม และเชิญวิทยากรพิเศษมาอบรมหรือประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เป็นต้น

๔. โรงเรียนส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจในการสอนว่าที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม รวมทั้งสอดแทรกการสอนจริยธรรมในทุกรายวิชาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การอบรมครู การพิจารณาความถนัด และคุณสมบัติของครูผู้สอนด้านจริยธรรม เป็นต้น

๕. โรงเรียนมีแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องสรรเสริญ เชิดชูเกียรติผู้มีจริยธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น

๖. การสอนที่ส่งเสริมจริยธรรม ควรเพิ่มเติมหลักสูตร เน้นการปฏิบัติมากกว่าวิชาการ และเน้นการสอนเป็นรายบุคคล หรือกลุ่มย่อย

พระพุทธทาส ภิกขุ ได้แสดงความคิดเห็นว่า การที่เราจะมีการศึกษาดี คือ มีการศึกษาจริยธรรม โดยเฉพาะจะสำเร็จประโยชน์ต่อนักเรียนได้จริงนี้เราต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ ๓ ส่วน คือ^{๑๘}

๑. มีครูดี คือ ครูซึ่งเป็นผู้มีคุณลักษณะสมบูรณ์ พร้อมทั้งด้านความรู้และความประพฤติเหมาะสมต่อการเป็นผู้สอนให้เป็นคนดี มีความรู้ได้แท้จริง

๒. มีวิธีการสอนดี คือ เป็นผู้ที่มีความสามารถสอนและพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะแห่งความเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมต้องการ

๓. มีสิ่งแวดล้อมดี คือ จัดหรือพัฒนาสิ่งทั้งปวง ที่นักเรียนจะเรียนรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสจากด้านกายและใจ เป็นต้น ให้มีคุณลักษณะเอื้อต่อการพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีความประพฤติดี

สรุปได้ว่า แนวทางสำคัญของการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน ได้แก่๑) การบริหารโรงเรียน๒)การสอนหรือวิธีการสอนของครู๓)การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกับการสอนของครู๔)การจัดกิจกรรมด้านจริยธรรม และทั้ง ๔ องค์ประกอบนี้ ควรต้องดำเนินไปพร้อมๆ กัน และมีความสัมพันธ์กันทั้งหมดการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนจึงบรรลุเป้าหมายที่คาดหวังไว้

๒.๕.๕ การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในด้านการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปนี้

๑. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

๒. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

^{๑๘} พระพุทธทาส ภิกขุ, แนวแนะจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนส่งเสริมจริยศึกษา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๙๙.

อึ้ง บัตรี ได้กล่าวไว้สอดคล้องว่า ผลจากการสอนจริยศึกษานั้นจำเป็นต้องดูจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ทั้งในด้านความเข้าใจทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ไม่ใช่จากการตอบคำถามในการสอบอย่างเดียว จึงอาจกล่าวเป็นหลักการส่งเสริมจริยธรรมได้ดังนี้^{๑๙}

๑. เสนอแนะให้ครูอบรมความประพฤตินักเรียนพร้อมไปกับการสอน
  ๒. เสนอแนะให้ครูเน้นพิจารณาการประพฤติ ปฏิบัติของนักเรียนมากกว่าการตอบคำถามข้อสอบ
  ๓. เน้นให้ครูตักเตือน อบรมนักเรียนทันทีที่เห็นว่านักเรียนประพฤติผิด
  ๔. เสนอแนะให้ครูนำเหตุการณ์ชีวิตประจำวันมาจำแนกให้เห็นคุณ เห็นโทษตามแนวศีลธรรม
  ๕. จัดประชุมคณะครู เพื่อให้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการอบรมความประพฤตินักเรียน
  ๖. เสนอแนะให้ครูเอาใจใส่ สังเกตนักเรียนทั้งการแต่งกาย คำพูดและมารยาท ทุกครั้งที่เข้าสอน
  ๗. แนะนำให้ครูนำบุคคลในท้องถิ่นที่ประพฤติ ปฏิบัติดีมาเป็นตัวอย่างประกอบการสอน
  ๘. แนะนำให้ครูนำนักเรียนที่มีความประพฤติดีในโรงเรียนมาเป็นวิทยากรประกอบการสอน
  ๙. จัดหาหนังสือ เอกสารเกี่ยวกับการอบรมความประพฤตินักเรียนให้คณะครูศึกษา
  ๑๐. เสนอแนะให้ครูศึกษาภูมิหลังความประพฤติของนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน
- พนัส หันนาคินทร์ กล่าวว่าในการสอนหรือการให้การอบรมที่เกี่ยวกับจริยธรรมนักเรียนจึงมักเกิดความรู้ความเข้าใจได้ยาก และหากต้องมาประสบกับการสอนที่ไร้ประสิทธิภาพของครูซ้ำด้วยแล้ว นักเรียนก็จะปราศจากความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และจุดนี้ก็จะป็นสาเหตุให้จริยธรรมเป็นสิ่งที่น่าเบื่อไร้ความสำคัญต่อการที่จะศึกษา การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนก็มาภาพเป็นเพียงทฤษฎีที่ไม่มีผลในการปฏิบัติไปในที่สุด เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดลักษณะดังกล่าว ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรดำเนินการเป็นหลักการกว้าง ดังนี้^{๒๐}

^{๑๙} อึ้ง บัตรี, “ความมุ่งหมายของการสอนจริยธรรมศึกษาในโรงเรียนในพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย ; ๒๕”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๓), หน้า ๒๕.

^{๒๐} พนัส หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๔), หน้า ๒๐๗.

๑. ให้ครูฟังเสียงถึงการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหาเพราะสิ่งที่ต้องการแท้จริง จากการสอน ก็คือ การปฏิบัติจริยธรรมและค่านิยมนั้นๆ มากกว่าความสามารถที่จะจดจำเนื้อหาหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้

๒. ให้คณะครูในโรงเรียนร่วมมือกันสอนหรืออบรมนักเรียนในทุกชั้นทุกระดับชั้น

๓. ให้ครูสอดแทรกการสอนหรือการอบรมจริยธรรมเข้าไปในทุกวิชาทุกโอกาส

๔. การประพุดติและปฏิบัติของครูสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและส่งเสริม จริยธรรมแก่นักเรียน

๒.๕.๖ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งปลูกฝังคนให้มี จริยธรรม ให้ เป็นผู้มีศีลธรรมมีระเบียบวินัย ค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ปลูกฝังการสร้าง จิตสำนึกของการทำประโยชน์ต่อสังคม และดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่ง ออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. กิจกรรมนักเรียน ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์
๒. กิจกรรมแนะแนว

๒.๕.๗ ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน

ทัศนีย์พรรณ อุดมเวช พบว่า ปัญหาในด้านการนำหลักสูตรไปใช้นั้นผลการวิจัยจากการ สอบถามและสังเกตบรรยากาศของโรงเรียนและชั้นเรียนในโรงเรียน พฤติกรรมของครูยังคงใช้การ บรรยาย มีอุปกรณ์การสอนน้อยมาก และมีการอภิปรายและซักถามน้อยมากด้านปัญหาในการสร้าง เสริมคุณสมบัติทางจริยธรรมมีข้อสรุป ดังนี้^{๒๑}

๑. ขาดวิธีการในการฝึกอบรมที่จะทำให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง โดยไม่รู้สึเหมือนถูกบังคับ ปัญหานี้อาจเนื่องมาจากตัวครูเอง ก็ยังไม่มีหลักการของตน ไม่รู้วิธีการในการฝึกอบรม

๒. เด็กรู้สึกว่าการเรียนจริยธรรม ศีลธรรมเป็นเรื่องบังคับ

๓. มาตรฐานหรือความคาดหวังเกี่ยวกับตัวครูผู้สอนจริยธรรมสูงมาก

อำนาจ ทะพิงค์แก และคนอื่นๆกล่าวว่า ปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนที่ เกี่ยวกับตัวครูผู้สอน มีดังนี้^{๒๒}

^{๒๑}ทัศนีย์พรรณ อุดมเวช, “ปัญหาในกระบวนการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กของครูในโรงเรียน มัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในวัดและนอกวัด เขตกรุงเทพมหานคร : เฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยม วัดมกุฏกษัตริย์และ โรงเรียนโยธินบูรณะ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐), หน้า ๓๕.

^{๒๒}อำนาจ ทะพิงค์แก และ ชยันต์วรรัตนภูติ, จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะนักการศึกษา, (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๒๒), หน้า ๕-๑๘.

๑. ครูผู้สอนจริยธรรมไม่ได้รับการเตรียมตัวมาโดยตรง
๒. เป็นผู้ไม่ถนัดในการสอนวิชาอื่น แล้วถูกมอบหมายให้สอนวิชานี้ขาดความเข้าใจและเกิดความเบื่อหน่ายในภาระหน้าที่
๓. คนส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธแต่ไม่รู้ความรู้ในพุทธศาสนาเท่าที่ควรและยังไม่มีความรู้จริง
๔. ครูไม่ค่อยคุ้นเคยต่อศัพท์ทางพุทธศาสนา (ภาษาบาลี)

สรุปได้ว่าปัญหาการจัดการเรียนรู้จริยธรรมยังเน้นที่ตัวผู้สอนให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้รับคือนักเรียน หากวิเคราะห์องค์ประกอบอื่น นอกจากกลุ่มวิชาสังคมศึกษาแล้ว การส่งเสริมจริยธรรมควรจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบมิใช่วิชาใดวิชาหนึ่ง หรือตัวผู้สอน ผู้เรียนวิชานั้นๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งตัว คือความคิด ความรู้สึกและเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

บทที่ ๓

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

การจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้ยึดหลักและแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับไตรสิกขาในฐานะที่เป็นหลักการศึกษาทงพระพุทธศาสนาและสามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาของโรงเรียน เป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนจึงได้นำเอาหลักไตรสิกขามาเป็นศูนย์กลางในการกำหนดแผนในการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมผลักต้น หรือขับเคลื่อนระบบการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ยั่งยืน ช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของของหลักสูตร

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการจัดการศึกษาในส่วนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นโครงการกิจกรรมเสริม สนับสนุน การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน การวัดผลประเมินผล

๓.๑ ประวัติโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ^๑

ข้อมูลพื้นฐาน

การที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงและเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่พระอาสาสอนศีลธรรมนำไปสอนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเต็มศักยภาพของครูผู้สอนและผู้เรียนนั้น จะต้องพิจารณาจากหลายปัจจัยด้วยกัน กล่าวคือ ด้านหลักสูตรที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนว่าสอดคล้องและเหมาะสมแก่เด็กในระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ ๔-๖ ด้านหลักพุทธธรรมว่าเหมาะสมแก่วัยของผู้เรียนหรือไม่และมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร และ

---

^๑แผนปฏิบัติการประจำปี ๒๕๕๙ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔, อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี, ๒๕๕๙, หน้า ๒-๑๐.

กระบวนการเรียนการสอนของพระอาสาหรือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนว่ามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนอย่างไรบ้าง ดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

๓.๒ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ กับโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

เพื่อให้การศึกษาสภาพทางกายภาพของโรงเรียนบ้านโนนม่วงครอบคลุมทุกด้านผู้วิจัย จึงแบ่งประเด็นศึกษาไว้ดังนี้

๓.๑.๑ สภาพทั่วไปของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

รหัสโรงเรียน ๑๐ หลัก	:	๑๐๔๑๖๘๐๖๐๙
รหัส Smis ๘ หลัก	:	๔๑๐๔๐๐๓๒
รหัส Obec ๖ หลัก	:	๖๘๐๖๐๙
ชื่อสถานศึกษา(ไทย)	:	อนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘
ชื่อสถานศึกษา(อังกฤษ)	:	AnubanBanpiaMitapapThe๑๓๘School
ที่อยู่	:	หมู่ที่ ๑ บ้านเพีย
ตำบล	:	เมืองเพีย
อำเภอ	:	กุดจับ
จังหวัด	:	อุดรธานี
รหัสไปรษณีย์	:	๔๑๒๕๐
โทรศัพท์	:	๐๔๒๒๙๑๐๔๑
โทรสาร	:	๐๔๒๒๙๑๐๕๖
ระดับที่เปิดสอน	:	อนุบาล-ประถมศึกษา
วัน-เดือน-ปี ก่อตั้ง	:	ปี พ.ศ. ๒๕๘๒ ^๒

๑) ปรัชญาของโรงเรียน “ความรู้คู่คุณธรรม”

๒) คำขวัญโรงเรียน “วิชาการเด่น เน้นคุณธรรม ก้าวนำไอซีที ดีเด่นด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

๓) วิสัยทัศน์ (vision) โรงเรียนบ้านโนนม่วง จะมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการและมีคุณธรรมจริยธรรม ด้วยการทำงานเป็นทีมยึดหลักธรรมาภิบาล มีการยอมรับตนเองและ

^๒ระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา, ข้อมูลพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, [HTTPS://DATA.BOPP-OBEC.INFO/EMIS/SCHOOLDATA](https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata), สืบค้นเมื่อ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

ผู้อื่น เปิดกว้างให้เกิดการเรียนรู้หลากหลายอย่างมีสติสัมปชัญญะและน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบ้านวัดโรงเรียน

๔) พันธกิจ (Mission)

- (๑) พัฒนาประชากรวัยรุ่นทุกคนในโรงเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- (๒) พัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ให้มีคุณภาพควบคุมปัญหาไทย เน้นคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- (๓) ประสานส่งเสริมสนับสนุนแสวงหาความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพควบคุมปัญหาไทย

๕) เป้าประสงค์

- (๑) นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันจนจบชั้นสูงสุดอย่างมีคุณภาพและลักษณะอันพึงประสงค์
  - (๒) นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ
  - (๓) ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนมีศักยภาพคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป มีจรรยาบรรณทางวิชาชีพ มีความพร้อมในการปฏิบัติงานและผ่านการประเมินตามเกณฑ์มาตรฐาน
  - (๔) สถานศึกษามีความเข้มแข็งและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน
  - ๖) ตัวชี้วัดสภาพความสำเร็จ
- จำนวนครั้งของบุคลากรได้มีการส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม
- (๑) ร้อยละของบุคลากรในโรงเรียนนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
  - (๒) ร้อยละของนักเรียนในโรงเรียนได้รับการส่งเสริมและช่วยเหลืออย่างหลากหลายเป็นระบบและมีประสิทธิภาพโรงเรียนได้นำเนิกรการประกันคุณภาพภายในเพื่อรองรับการประกันคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง
  - (๓) ร้อยละของครูสามารถจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญร้อยละของนักเรียนได้รับการเรียนจากแหล่งการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง
  - (๔) ร้อยละของโรงเรียนมีสื่อที่ทันสมัยเพียงพอในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมสะอาด น่าดู น่าอยู่ น่าเรียนปลอดภัย
- (๕) ร้อยละของนักเรียนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
  - (๖) ร้อยละของโรงเรียนให้ความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๗) กลยุทธ์การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนบ้านโนนม่วง

(๑) กลยุทธ์ที่ ๑ คุณธรรมนำความรู้ ส่งเสริมและพัฒนาการนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่ การเรียนการสอน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน

(๒) กลยุทธ์ที่ ๒ การประกันโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมนักเรียนในเขตบริการของ โรงเรียนได้เข้าเรียนร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันร้อยละ ๑๐๐ ส่งเสริมให้นักเรียนยากจนขาดแคลนได้รับการช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึง ทุกคน ส่งเสริมให้นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนทุกประเภทให้ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่าง ทั่วถึงทุกคน ป้องกันการออกค่นของนักเรียนและส่งเสริมให้นักเรียนที่จบ ป.๖ ได้เรียนต่อ ม.๑ ทุกคน

(๓) กลยุทธ์ที่ ๓ พัฒนาการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วย

ก. การประกันคุณภาพการบริหาร พัฒนาความสามารถในการบริหาร ส่งเสริมการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล พัฒนาระบบการบริหารงานให้มีระบบและครบวงจร

ข. การประกันคุณภาพครู ส่งเสริมครูได้รับการอบรมอย่างน้อยปีละ ๒๐ ชั่วโมง ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถทางด้าน ICT ทุกคน ส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูป การเรียนรู้ เน้นคุณธรรมนำ ความรู้ตามเศรษฐกิจพอเพียง

ค. การประกันคุณภาพนักเรียน เร่งรัดการอ่านออกเขียน ได้คิดเลขเป็นและ ให้นักเรียนมีความรู้เหมาะกับชั้นเรียน เร่งรัดและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ให้ผ่าน เกณฑ์มาตรฐานของชาติ ส่งเสริมให้รักการอ่านและทักษะในการแสวงหาความรู้จากห้องสมุดและ แหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมให้พัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน ส่งเสริมให้พัฒนาให้มีความสามารถในการ แสวงหาความรู้และสืบค้นข้อมูลอินเทอร์เน็ต ส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ตามที่โรงเรียนกำหนด ส่งเสริมและพัฒนาให้มีสุขภาพกายที่ดี มีน้ำหนัผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และส่งเสริมพัฒนาให้มีสุขภาพจิตที่ดี

(๔) กลยุทธ์ที่ ๔ การปฏิรูปการเรียน ประกอบด้วย ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการทำวิจัยในชั้นเรียนและ โครงการ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนจากการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ต่างๆควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๕) กลยุทธ์ที่ ๕ มุ่งสู่โรงเรียนสมบูรณ์แบบ ประกอบด้วย ส่งเสริมให้มีการใช้และพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ต และห้องปฏิบัติการต่างๆ ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการจัดการโรงเรียนให้มีความ สะอาด พัฒนาและปรับปรุงด้านอาคาร สถานที่ให้มีความปลอดภัยและใช้อย่างคุ้มค่า ส่งเสริมให้

โรงเรียนปลอดจาก อบายมุข ปลอดยาเสพติดทุกประเภทและปลอดจากเหตุทะเลาะวิวาท ส่งเสริม และป้องกันให้โรงเรียนปราศจากอุบัติเหตุและอุบัติภัยทุกประเภท

(๖) กลยุทธ์ที่ ๖ การประสานความร่วมมือ ประกอบด้วย พัฒนาและส่งเสริมระบบสภานักเรียน พัฒนาและส่งเสริมการประสานงาน การให้ความร่วมมือกับกรรมการสถานศึกษา /ชุมชน / ผู้ปกครอง /ศิษย์เก่า องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) /องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) /สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ (สพท.ขก.๑) /มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีและอื่นๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารของกรรมการสถานศึกษาและ เครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน^๓

๑. โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

ที่ตั้งบ้านเพ็ญ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ อำเภอกุฉินชัย จังหวัดอุดรธานี โรงเรียนตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๑ จัดการเรียนการสอนตั้งแต่อนุบาล ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เดิมโรงเรียนนี้อาศัยวัดบ้านสร้างแป้น ต่อมาวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ได้รับทุน ศสส.จำนวน ๑๕๐,๐๐๐ บาท ได้ปลูกสร้างอาคารเรียนเป็นเอกเทศ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับทุนซ่อมแซม ๕,๐๐๐บาทและได้ซ่อมแซมให้ดีขึ้นโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้จัดซื้อที่ดินหลายครั้งจนมีที่ดินทั้งหมดในปัจจุบัน ๑๐ ไร่ ๔๗ ตารางวา และใน ปีงบประมาณ ๒๕๕๐ ได้รับจัดสรรงบประมาณสร้างอาคารเรียนแบบ สปช ๑๐๕/๒๙ จำนวน ๔ ห้องเรียน เป็นจำนวนเงิน ๒,๑๑๘,๐๐๐ บาท

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านลาน สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบ เขตบริการของหมู่บ้าน คือ บ้านเพ็ญ หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๕-๖ และบ้านกุฉินชัย หมู่ที่ ๑ สภาพปัญหาของโรงเรียน คือ ปัญหาเรื่องปลวก และปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำดื่มในช่วงฤดูแล้ง

ลักษณะชุมชนแวดล้อมรอบโรงเรียน ลักษณะชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ประชาชนร้อยละ ๑๐๐ นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา สภาพเศรษฐกิจให้ผลผลิตดี ชุมชนมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนดี และให้ความร่วมมือในการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี สภาพชุมชนมีการแพร่ระบาดของของยาเสพติดในระดับต่ำ

อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรในเขตบริการ ประกอบอาชีพการเกษตร การปลูกพืชการเลี้ยงสัตว์ และการรับจ้างทั่วไป ในเรื่องการคมนาคม โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ อยู่ห่างจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ประมาณ ๘ กิโลเมตร การคมนาคมสะดวก มีถนนลาดยางถึงโรงเรียน

^๓สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แผนปฏิบัติการ โรงเรียนบ้านอนุบาลเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, หน้า ๗ - ๙.

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับชั้น ป.๖ อาชีพหลักของประชากรทั้ง ๓ หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ฐานะปานกลาง ส่วนใหญ่จะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ไปพร้อมๆ กับการทำนา เสร็จจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วก็จะเก็บเกี่ยวพืชเศรษฐกิจ ผู้ที่ไม่มีพืชไรที่จะเก็บก็จะรับจ้างและทำงานในจังหวัดอุดรธานี หรือกรุงเทพมหานคร

โอกาสของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ ให้บริการนักเรียนในหมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๓ และหมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านเพ็ญ การสนับสนุนการศึกษาจากผู้ปกครอง ผู้นำหมู่บ้าน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาโรงเรียนเป็นอย่างดี

๒. ข้อมูลที่ตั้งและอาณาเขต

ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ บ้านเพ็ญ ตำบลบ้านเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี มีเนื้อที่ ๑๐ ไร่ ๔๗ ตารางวา มีเขตบริการ ๓ หมู่บ้าน คือบ้านเพ็ญ หมู่ที่ ๑ และบ้านกุดจับ หมู่ที่ ๔ และบ้านเพ็ญ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านเพ็ญ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี การเดินทางมาโรงเรียนของนักเรียนทั้งเจ็ดหมู่บ้านส่วนมากด้วยการเดินเท้า จักรยาน และจักรยานยนต์

๓. ข้อมูลอาคารสถานที่

ปัจจุบันมีอาคารเรียนและอาคารประกอบ ๕ หลัง ได้แก่ อาคารเรียน ๓ หลัง และอาคารอเนกประสงค์ โรงอาหาร ๑ หลัง อาคารเก็บพัสดุ ๑ หลัง

๔. บุคลากรของโรงเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีบุคลากร ๕๐ คน ประกอบด้วย ข้าราชการ พนักงานราชการ และครูพี่เลี้ยง (อัตราจ้าง) ข้อมูลจำนวนครูซึ่งมีรายละเอียดในการแบ่ง ฝ่าย ตำแหน่ง อันดับ จำนวนบุคลากร ปรากฏในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ บุคลากรของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ฝ่าย	ตำแหน่ง	อันดับ	จำนวน (คน)		รวม
			ชาย	หญิง	
ฝ่ายบริหาร	ผู้อำนวยการโรงเรียน	คศ.๓	๑	-	๑
	รองผู้อำนวยการโรงเรียน	-	-	-	
ฝ่ายปฏิบัติการสอน	ครู	คศ.๑	๑๐	๖	๑๖
		คศ.๒	-	๑๐	๑๐
		คศ.๓	๕	๖	๑๑
		พนักงานฯ	๕	๑	๖
		ครูพี่เลี้ยง	-	๖	๖
รวม			๒๑	๒๕	๕๐

๕. ข้อมูลนักเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีนักเรียนทั้งหมดจำนวน จำแนกตาม รายชั้น ปรากฏตามตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ จำนวนนักเรียนจำแนกตามรายชั้น โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ชั้น	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนนักเรียน			หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม	
อนุบาล ๑	๑	๑๔	๖	๒๐	
อนุบาล ๒	๒	๒๕	๑๘	๔๓	
อนุบาล ๓	๓	๒๒	๓๗	๕๙	
ประถมศึกษาปีที่ ๑	๓	๓๖	๔๓	๗๙	
ประถมศึกษาปีที่ ๒	๓	๖๓	๕๔	๑๑๗	
ประถมศึกษาปีที่ ๓	๓	๕๔	๖๐	๑๑๔	

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

ชั้น	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนนักเรียน			หมายเหตุ
		ชาย	หญิง	รวม	
ประถมศึกษาปีที่ ๔	๓	๕๔	๔๗	๑๐๑	
ประถมศึกษาปีที่ ๕	๓	๖๘	๕๕	๑๒๓	
ประถมศึกษาปีที่ ๖	๓	๔๘	๕๐	๙๘	
รวมประถม	๒๔	๓๘๔	๓๗๐	๗๕๔	

๓.๓ โครงการและกิจกรรมในวันสำคัญ

เป็นโครงการเพื่อตอบสนองกลยุทธ์ที่ ๑ คุณธรรมนำความรู้ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ และตอบสนองมาตรฐานที่ ๑๕ ซึ่งโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้จัดเป็นโครงการต่อเนื่อง รายละเอียดของโครงการมีดังนี้^๔

๓.๒.๑ หลักการและเหตุผลและข้อมูลสนับสนุน

ตลอดปีจะมีวันสำคัญต่างๆ ทั้งวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญอื่นๆ ที่นักเรียนควรทราบ เช่น วันออกพรรษา วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันไหว้ครู วันแม่แห่งชาติ วันสุนทรภู่ วันวิทยาศาสตร์ วันพ่อแห่งชาติ วันรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้เห็นความจำเป็นที่จะอบรมสั่งสอนให้เด็ก รู้คุณค่าของศาสนา และรู้ถึงประวัติความเป็นมาของวันสำคัญต่างๆ เพื่อหล่อหลอมบุตรหลาน ให้มีจิตใจสำนึกดีร่วมกัน พร้อมทั้งจะบำเพ็ญตนเป็นพุทธมาฆะกะ เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติไว้โดยได้จัดกิจกรรมแนะนำเด็กไปร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ รวมถึงงานบุญต่างๆ ที่ชุมชนร่วมจัดขึ้น

^๔แผนปฏิบัติการประจำปี ๒๕๕๕ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔, อำเภอภูผามาศ : จังหวัดอุดรธานี, ๒๕๕๕, หน้า ๖๔-๖๗.

๓.๒.๒ วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่อให้นักเรียนได้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของวันสำคัญต่างๆ
- (๒) เพื่อฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้ทำพิธีทางศาสนา รู้คุณค่าทางวัฒนธรรมไทย
- (๓) เพื่อสั่งสอนอบรม บ่มนิสัยให้เด็กเป็นคนดีมีคุณธรรม
- (๔) เพื่อให้เด็กนักเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่พลเมือง พร้อมทั้งจะรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี

- (๕) เพื่อฝึกให้เด็กมีกระบวนการกลุ่ม รู้รักสามัคคี

๓.๒.๓ เป้าหมาย

ให้นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ทุกคนได้บำเพ็ญตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ รู้ขนบธรรมเนียมประเพณี พร้อมทั้งจะรักษาให้คงไว้ สืบสานไปสู่ลูกหลานในอนาคต และเกิดความสำนึกที่ดี ดำรงตนเป็นคนดี ของสังคมช่วยสร้างสรรค์ชุมชนให้สงบสุข ละอายความชั่ว กระทำแต่ความดี ทำนุบำรุงศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เจริญรุ่งเรืองอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

๓.๒.๔ ขั้นตอนการดำเนินการ

- (๑) ประชุมชี้แจงรายละเอียดของโครงการ
- (๒) วางแผนจัดรูปแบบและแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ
- (๓) ดำเนินงานตามโครงการ
- (๔) กำกับ ติดตาม เสนอแนะ ปรับขบวนการ
- (๕) ประเมินผล สรุปและรายงานผล

๓.๒.๕ พื้นที่ดำเนินการ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

๓.๒.๖ กิจกรรมเสริมโครงการ ประกอบด้วย

- (๑) วันวิสาขบูชา
- (๒) วันไหว้ครู
- (๓) วันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา
- (๔) วันสุนทรภู่
- (๕) วันแม่แห่งชาติ
- (๖) วันปฐมนิเทศนักเรียน
- (๗) วันพ่อแห่งชาติ
- (๘) วันขึ้นปีใหม่
- (๙) วันเด็กแห่งชาติ
- (๑๐) วันมาฆบูชา

๓.๒.๗ งบประมาณ

บุคลากรภายในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔

งบประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท

๓.๒.๘ การประเมินผล

การประเมินผลเป็นไปตามตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จ ดังนี้

(๑) นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมวันสำคัญ

(๒) จัดกิจกรรมตามกำหนด

วิธีการวัดและประเมินผล

(๑) การสังเกต

(๒) สอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

(๑) แบบสังเกต

(๒) แบบสอบถาม

๓.๒.๙ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ให้นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ได้ร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ได้บำเพ็ญตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ
รู้ขนบธรรมเนียมประเพณี พร้อมทั้งจะรักษาให้คงไว้ สืบสานไปสู่ลูกหลานในอนาคต ดำรงตนเป็นคน
ดีของสังคม ช่วยสร้างสรรค์ชุมชนให้สงบสุข ละอายความชั่ว กลัวความบาป กระทำความดี ทำนุ
บำรุงศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

๓.๔ โครงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

เป็นโครงการตามแผนงานวิชาการของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็น
โครงการต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองกลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ข้อที่ ๑
พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อเป็น
เครื่องมือในการเรียนรู้^๕

๓.๓.๑ หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๓ ได้กล่าวถึงแนวทางการจัด
การศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย
ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของ

^๕แผนปฏิบัติการประจำปี ๒๕๕๕, โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔, อำเภอกุดจับ : จังหวัดอุดรธานี, ๒๕๖๐, หน้า ๖๐-๖๕.

แต่ละระดับการศึกษา โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็นโรงเรียนขนาดกลางมีนักเรียนระดับชั้นพื้นฐานทั้งสิ้น ๗๕๔ คน ข้าราชการครู ๓๙ คน และนักการภารโรง ๑ คน จากการประเมินตนเองตามกรอบมาตรฐานการศึกษาปีการศึกษา ๒๕๕๔ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ ๒ จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ร้อยละ ๘๕ ของนักเรียนทั้งหมด ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ที่ ๑ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ตัวบ่งชี้ที่ ๒ เอื้ออาหารและกตัญญูทเวทิต ตัวบ่งชี้ที่ ๓ ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตัวบ่งชี้ที่ ๔ ตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ระดับคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย

แม้ว่าโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ก็ตาม แต่นักเรียนอีกร้อยละ ๑๕ ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์ที่โรงเรียนตั้งไว้ ส่วนนักเรียนร้อยละ ๘๕ ที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจะต้องพัฒนาให้คงอยู่และพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้น

๓.๓.๒ เพื่อพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

๓.๓.๓ เป้าหมาย

(๑) เชิงปริมาณ

นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาร้อยละ ๑๐๐ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ

(๒) เชิงคุณภาพ

ผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายการจัดการศึกษาชาติ

๓.๓.๔ ตัวชี้วัดความสำเร็จ

(๑) จำนวนของผู้เรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

(๒) จำนวนของผู้เรียนที่มีความเอื้ออาหารและกตัญญูทเวทิต

(๓) จำนวนของผู้เรียนที่ยอมรับความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

(๔) จำนวนของผู้เรียนที่มีความตระหนัก รู้คุณค่า ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
ความซื่อสัตย์สุจริต

๓.๓.๕ การดำเนินการจัดกิจกรรมตามโครงการ

(๑) ประชุมคณะกรรมการวางแผนการดำเนินงาน

(๒) แต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบโครงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

- (๓) ดำเนินงานจัดกิจกรรม ดังนี้
- ๑) กิจกรรมหน้าเสาธง
  - ๒) กิจกรรมบันทึกความดี
  - ๓) กิจกรรมเขตรับผิดชอบ
  - ๔) กิจกรรมโฮมรูม
  - ๕) กิจกรรมออมทรัพย์
  - ๖) กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา
  - ๗) กิจกรรมนั่งสมาธิ
  - ๘) การสอนสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอน
  - ๙) กิจกรรมเข้าค่ายพักแรมลูกเสือ-เนตรนารี
  - ๑๐) กิจกรรมเข้าค่ายพุทธธรรม
  - ๑๑) กิจกรรมการเรียนการสอนธรรมศึกษา
- (๔) นิเทศ กำกับ ติดตาม
- (๕) ประเมินผลการปฏิบัติงาน
- (๖) รายงานผลการปฏิบัติกิจกรรม
- ๓.๓.๖ งบประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาท
- ๓.๓.๗ การวัดผลประเมินผล
- (๑) ตัวชี้วัด
- ๑) ผู้เรียนมีวินัย และความรับผิดชอบ
  - ๒) ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์
  - ๓) ผู้เรียนมีความกตัญญู
  - ๔) ผู้เรียนมีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เสียสละต่อส่วนรวม
  - ๕) ผู้เรียนรู้จักใช้ทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวม
  - ๖) ผู้เรียนเห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย
  - ๗) ผู้เรียนมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทย
- (๒) วิธีการวัดและประเมินผล
- ๑) สังเกตพฤติกรรมนักเรียน
  - ๒) สอบถามครูประจำชั้น ครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน
  - ๓) บันทึกความดีตามตัวชี้วัด
- (๓) เครื่องมือวัดและประเมินผล
- ๑) แบบสังเกตพฤติกรรม

๒) แบบสัมภาษณ์

๓) แบบบันทึก

๓.๓.๘ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(๑) นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดียิ่ง เป็นคนดี คนเก่ง ของสังคม ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

(๒) ครูมีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี

(๓) ชุมชนมีสายสัมพันธ์ที่ดีให้ความร่วมมือกับโรงเรียนด้วยความเต็มใจ

๓.๕ โครงการจัดหาและพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมสำหรับนักเรียน

เป็นการจัดหาและพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมนักเรียน เพื่อตอบสนองกลยุทธ์ของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ข้อที่ ๑ มาตรฐานข้อ ๑ เป็นโครงการต่อเนื่อง

๓.๕.๑ หลักการและเหตุผล

ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าในสังคมปัจจุบัน แต่บัดนี้ กิจกรรมดังกล่าวได้ถูกละเลยประกอบกับวัฒนธรรมต่างชาติได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตปัจจุบันของนักเรียนมากขึ้นทำให้ความเชื่อถือในวัฒนธรรมและสิ่งที่ดีงามไขว่ไปจากเดิม นักเรียนเกิดปัญหาด้านศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรมมากขึ้น ฉะนั้นจึงเห็นสมควรให้มีโครงการนี้ขึ้นเพื่อมุ่งส่งเสริมและอบรมนักเรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปใช้ในสังคมปัจจุบันได้อย่างถูกต้องและมีความสุข จึงจำเป็นต้องจัดหาและปรับปรุงพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน

ความหมายและขอบข่าย

หมายถึง การฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงการพัฒนาทางกาย วาจา ใจให้แก่นักเรียน เพื่อที่จะได้เป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต

๓.๕.๒ วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงคุณธรรม จริยธรรมโดยการปฏิบัติควบคู่กันไป

(๒) เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

(๓) เพื่อให้ให้นักเรียนได้นำตัวอย่างที่ดีไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

(๔) เพื่อให้ให้นักเรียนประพฤติตนให้ถูกต้องตามมารยาทที่ดีของสังคมและของวัฒนธรรม

ไทย

๓.๕.๓ เป้าหมาย

(๑) เป้าหมายเชิงปริมาณ

นักเรียนทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรมมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด ในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

(๒) เป้าหมายเชิงคุณภาพ

- ๑) นักเรียนได้เรียนรู้ถึงคุณธรรม จริยธรรม
- ๒) นักเรียนได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามวัฒนธรรมในด้านมารยาทไทย
- ๓) นักเรียนได้นำเอาคุณธรรมวัฒนธรรมที่ดีไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

ตามกาลเทศะ

๔) นักเรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี คิดเป็นร้อยละ ๙๐

๓.๔.๔ วิธีดำเนินการ

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ ได้ดำเนินการตาม ขั้นตอนดังนี้

- (๑) ประชุมจัดทำแผนงานโครงการ เสนอโครงการ
- (๒) แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดำเนินการอบรมและควบคุมการสาธิตมารยาทไทยในวันศุกร์
- (๓) ดำเนินงานตามโครงการ

(๔) สรุปประเมินผลโครงการ/สรุปผล/รายงานผลโครงการ

ในการดำเนินการจัดกิจกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

- (๑) ประชุมปรึกษาคณะกรรมการทั้ง ๔ ฝ่ายของโรงเรียนเพื่อจัดหาห้องจริยธรรม
- (๒) ประชุมและอบรมจริยธรรมแก่นักเรียนทุกวันศุกร์เวลา ๑๕.๐๐ น.-๑๖.๐๐ น.
- (๓) จัดให้มีการเข้าค่าคุณธรรมแก่นักเรียน ตั้งแต่ชั้น ป.๑ – ป.๖ ในภาคเรียนที่ ๑
- (๔) จัดบอร์ดเสริมความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
- (๕) จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมด้านความกตัญญู ความซื่อสัตย์ มารยาทไทย

๓.๔.๕ การประเมินผล

(๑) ตัวชี้วัดความสำเร็จร้อยละ ๘๐ ของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและเป็นผู้มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของสังคม

(๒) วิธีวัดและประเมินผล

- ๑) การสังเกตพฤติกรรม
  - ๒) สอบถาม
  - ๓) สัมภาษณ์
- (๓) เครื่องมือวัดและประเมินผล
- ๑) แบบสอบถาม
  - ๒) แบบประเมินการเข้าร่วมกิจกรรม

๓.๔.๖ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติรวมทั้งมีความประพฤติที่ดี นำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๓.๔.๗ รายงานผลการดำเนินงาน ปัญหา ข้อเสนอแนะ

เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการตามโครงการ ดำเนินการรายงานผลการดำเนินงาน สรุปปัญหา และข้อเสนอแนะ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการศึกษาโครงการ/กิจกรรมตามหลักไตรสิกขา กับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนบ้านสร้างแป้นดอนนาแพ่ง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมผลักต้น หรือขับเคลื่อนระบบการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ยั่งยืน ช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของของหลักสูตร ซึ่งโรงเรียนได้ดำเนินการจัดโครงการ/กิจกรรม เสริมหลักสูตร และสนับสนุนการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เป็นผู้จิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูกตเวที รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่น ทั้งด้วยสิ่งของและ ให้คำแนะนำสั่งสอน มีความเสียสละ พุดจาอ่อนหวานบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ตลอดจนนำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยโรงเรียนได้จัดโครงการกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา กับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนไว้ ๓ โครงการ ประกอบด้วย

๑. โครงการวันสำคัญ

เป็นโครงการเพื่อตอบสนองกลยุทธ์ที่ ๑ คุณธรรมนำความรู้ น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติและตอบสนองมาตรฐานที่ ๑๕ ซึ่งโรงเรียนบ้านสร้างแป้นได้จัดเป็นโครงการต่อเนื่อง ตลอดปีจะมีวันสำคัญต่างๆ ทั้งวันสำคัญทางศาสนา และ วันสำคัญอื่น ๆ ที่นักเรียนควรทราบ เช่น วันออกพรรษา วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันไหว้ครู วันแม่แห่งชาติ วันสุนทรภู่ วันวิทยาศาสตร์ วันพ่อแห่งชาติ วันรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

๒. โครงการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

เป็นโครงการตามแผนงานวิชาการของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ เป็นโครงการต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองกลยุทธ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ข้อที่ ๑ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และเพื่อพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาชาติซึ่งประกอบด้วย ๑๑ กิจกรรม คือ (๑) กิจกรรมหน้าเสาธง (๒) กิจกรรมบันทึกความดี (๓) กิจกรรมเขตรับผิดชอบ (๔) กิจกรรมโฮมรูม (๕) กิจกรรมออมทรัพย์ (๖) กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา (๗) กิจกรรมนั่งสมาธิ

(๘) การสอนสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมการเรียนการสอน (๙) กิจกรรมเข้าค่ายพักแรมลูกเสือ-เนตรนารี (๑๐) กิจกรรมเข้าค่ายพุทธธรรม (๑๑) กิจกรรมการเรียนการสอนธรรมศึกษา

๓ โครงการจัดหาและพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมนักเรียน

เป็นการจัดหาและพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมนักเรียน เพื่อตอบสนองกลยุทธ์ของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต ๔ ข้อที่ ๑ มาตรฐานข้อ ๑ เป็นโครงการต่อเนื่อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- (๑) เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงคุณธรรม จริยธรรมโดยการปฏิบัติควบคู่กันไป
- (๒) เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น
- (๓) เพื่อให้นักเรียนได้นำตัวอย่างที่ดีไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง
- (๔) เพื่อให้นักเรียนประพฤติตนให้ถูกต้องตามมารยาทที่ดีของสังคมและของวัฒนธรรมไทย

บทที่ ๔

การจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ ได้จัดการศึกษาโดยยึดแนววัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ คือเพื่อพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาโดยการนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในบทนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงการจัดการศึกษาในส่วนของกระบวนการเรียนการสอนได้แก่ การจัดหลักทำหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียน ดังนี้

๔.๑ วิธีการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนตามหลักไตรสิกขา

การจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งได้ยึดหลักการจัดการเรียนการสอนตามคำอธิบายรายวิชาของแต่ละระดับชั้นดังนี้

๔.๑.๑ คำอธิบายรายวิชา

วิชา ส ๑๑๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๑ (เฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนา)

ศึกษาเกี่ยวกับพุทธประวัติหรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญและการเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เห็นคุณค่าของการสวดมนต์ แผ่เมตตา สติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา การพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด ศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา

ในการจัดการศึกษารายวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ ศาสนาสอนเราให้เป็นคนดี ตามมาตรฐานการ

เรียนรู้/ตัวชี้วัด ส.๑.๑ ป.๑/๑ ป.๑/๒ ป.๑/๓ ป.๑/๔ สารสำคัญ คือ พุทธประวัติ ประสูติ, ตรัสรู้, ปรีชาญาณ พุทธสาวก ชาดกเรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง พระรัตนตรัย โอวาท ๓ พุทธสุภาษิต การสวดมนต์และแผ่เมตตา การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถาน การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๑๗ ชั่วโมง/ภาคเรียน

๔.๑.๒ คำอธิบายรายวิชา

วิชา ส ๑๒๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ (เฉพาะรายวิชา พระพุทธศาสนา)

ศึกษา สืบค้นเกี่ยวกับเรื่อง พระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือ ศาสดาของศาสนานั้นๆ หลักธรรมของศาสนา ประวัติของสาวกและบุคคลสำคัญที่ได้ปฏิบัติเผยแพร่ศาสนานั้นๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ สอบถาม ใช้เทคโนโลยีช่วยในการค้นคว้า ซึ่งได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ พุทธศาสนาสอนใจให้ทำดี ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ส.๑.๑, ป.๒/๑, ป.๒/๒, ป.๒/๓, ป.๒.๔ และ ส.๑.๒, ป.๒/๑, ป.๒/๒ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกบวช, ประวัติพุทธสาวก, ชาดก, ศาสนิกชนตัวอย่าง, พระรัตนตรัย, หลักโอวาท ๓, พุทธศาสนสุภาษิต, การทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว, การสวดมนต์, แผ่เมตตา, ชื่อศาสนา, ศาสดาและ คัมภีร์ของศาสนาต่างๆ ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๑๘ ชั่วโมงต่อภาคเรียน

๔.๑.๓ คำอธิบายรายวิชา

วิชา ส ๑๓๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ (เฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนา)

ศึกษาความสำคัญของพระพุทธศาสนา และศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย พุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรีชาญาณ ประวัติของศาสดาที่ตนนับถือ การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง ความสำคัญของพระไตรปิฎก คัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ เห็นคุณค่าของการสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา การพัฒนาจิต ตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ความสำคัญและการปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และการแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

๔.๑.๔ คำอธิบายรายวิชา

วิชา ส ๑๔๑๐๑ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ (เฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนา)

ศึกษา ความสำคัญของพระพุทธศาสนา การประกอบพิธีทางศาสนา พุทธประวัติการประกาศธรรม การปฏิบัติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่าง การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย การปฏิบัติตามไตรสิกขา และหลักโอวาทในพระพุทธศาสนา พุทธสุภาษิต การทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน การสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและการแผ่เมตตา หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน ประวัติศาสตร์ของศาสนาต่างๆ ความรู้เบื้องต้นและความสำคัญของ ศาสนสถาน การแสดงความเคารพและการบำรุงรักษาศาสนสถาน มรรยาทของศาสนิกชน การปฏิบัติตนใน ศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาในหน่วยการเรียนรู้ศีลธรรมนำเป็นคนดี ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ส.๑/๑, ป.๔/๑, ป.๔/๒, ป.๔/๕, ป.๔/๖, ป.๔/๗, ป.๔/๘ และ ส.๑/๒, ป.๔/๑, ป.๔/๓, ป.๔/๓ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญ องค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎก พระรัตนตรัย ไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา เห็นคุณค่าและสวดมนต์ การแผ่เมตตา สติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆโดยสังเขป ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน ๑๘ ชั่วโมงต่อภาคเรียน

๔.๑.๕ คำอธิบายรายวิชา

วิชา ส๑๕๑๐๑ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ (เฉพาะรายวิชาพระพุทธศาสนา)

ศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนา ที่ตนนับถือ ประวัติความสำคัญ ประโยชน์ ศาสดาและสาวก หลักธรรม หลักจริยธรรม พระไตรปิฎก การบริหารจัดการเจริญปัญญา ศาสนพิธี พิธีกรรม วันสำคัญ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา หน่วยการเรียนรู้ “ศีลธรรมนำให้เป็นคนดี” ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ส.๑/๑, ป.๕/๑, ป.๕/๒, ป.๕/๓, ป.๕/๕, ป.๕/๖, ป.๕/๗ และ ส.๑/๒, ป.๕/๑, ป.๕/๓ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ พุทธศาสนา พุทธประวัติ ตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญ ประวัติความสำคัญ ศาสนาและสาวก แบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่าและศาสนิกชน องค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎก หลักธรรม หลักจริยธรรม การแสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตาม

ไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการเจริญปัญญา ศาสนพิธี พิธีกรรม
วันสำคัญ ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๑๘ ชั่วโมงต่อภาคเรียน

๔.๑.๖ คำอธิบายรายวิชา

วิชา ส๑๖๑๐๑ สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ (เฉพาะรายวิชา
พระพุทธศาสนา)

ศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนา
ประจำชาติ พุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถาน แบบอย่างการดำเนินชีวิต และ
ข้อคิดจากประวัติสาวก เรื่องเล่าและศาสนิกชน แสดงความศรัทธาและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติ
ตาม ไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศ
ตามหลักศาสนาพร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต สวดมนต์แผ่เมตตาและบริหารจัดการ เจริญ
ปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพ
ติด หลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่นๆโดยสังเขป ลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรม ของศาสนา
อื่นๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในศาสนสถาน
และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดี ประโยชน์ของการเข้าร่วม
ในศาสนพิธี พิธีกรรมและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง แสดงตนเป็นพุทธ
มามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา หน่วย
การเรียนรู้ “ศีลธรรมนำให้เป็นคนดี” ตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ส.๑/๑, ป.๖/๑, ป.๖/๒, ป.
๖/๓, ป.๖/๕, ป.๖/๖, ป.๖/๗, ป.๖/๘, ป.๖/๙ และ ส.๑/๒, ป.๖/๑, ป.๖/๒, ป.๖/๓, ป.๖/๔ ซึ่งมี
สาระสำคัญดังนี้ ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ พุทธประวัติตั้งแต่
ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถาน แบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก เรื่องเล่า
และศาสนิกชน แสดงความศรัทธาและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตาม ไตรสิกขาและหลักธรรม
โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนาพร้อมทั้ง
แนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต สวดมนต์แผ่เมตตาและบริหารจัดการ เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของ
สมาธิในพระพุทธศาสนา หลักธรรมเพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด มรรยาทของความเป็นศา
สนิกชนที่ดี ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรมและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาและ
ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง แสดงตนเป็นพุทธมามกะ ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๑๘
ชั่วโมงต่อภาคเรียน

สรุป การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย
มิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ พบว่า รายวิชา
พระพุทธศาสนา อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยโรงเรียนได้จัด

การศึกษาตามหลักสูตร โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชาในแต่ละระดับชั้น ซึ่งเป็นหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ที่ยึดแนวการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ ฉบับที่ ๑๐ ที่เน้นความรู้คู่คุณธรรม และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในแต่ละระดับได้กำหนดหลักสูตรรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน โดยเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด และสาระสำคัญในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน ตลอดจนกำหนดเวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ และนำหน้าการให้คะแนนอย่างชัดเจน รวมทั้งการบูรณาการทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกวิชาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ดังนั้นโรงเรียนจึงสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาและการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ จากการจัดการศึกษาที่ผ่านมา มีการเรียนการสอนวิชาศาสนาซึ่งเป็นการเรียนแบบผิวนิเวศน์ที่จะศึกษาธรรมอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้รู้ถึงความเชื่อมโยงกันเป็นประโยชน์ต่อกันกับศาสตร์ต่างๆ นั้นได้เป็นอย่างดี

๔.๒ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมตามหลัก

ไตรสิกขา ตามแนวทางของโรงเรียน

๔.๒.๑ กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

หลักการ กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อมๆ กัน

แนวทางหลักคิด การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธคือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอน ของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวัน ที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตน จนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพระพุทธศาสนามีหลักการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ให้ผู้เรียน ว่ามีสติ ปัญญา อุปนิสัย ความพร้อม และภูมิหลังที่แตกต่างกันการพัฒนา จึงเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวทางรองหลักทำ ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถิพุทธนั้น ครูและผู้บริหาร สามารถ จัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ในที่นี้ขอเสนอแนะ การจัดกิจกรรมไว้เป็น แนวทาง ๔ ลักษณะ คือ

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาตามสาระและหลักสูตร
๒. กิจกรรมประจำวัน / ประจำสัปดาห์
๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ

๑) กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

- ๑.๑) พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- ๑.๒) ประกวดมารยาทชาวพุทธ
- ๑.๓) กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)
- ๑.๔) กิจกรรมการบริหารจิตและการเจริญปัญญา
- ๑.๕) เรียนธรรมศึกษา / สอบธรรมศึกษา
- ๑.๖) บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๒) กิจกรรมประจำวัน / ประจำสัปดาห์ เช่น

- ๒.๑) กิจกรรมหน้าเสาธง เช่น กิจกรรมน่องไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง)
- ๒.๒) กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน เช่น กิจกรรมนั่งสมาธิ ๕ นาทีก่อนเรียน

๒.๓) กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระ) หรือกิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์

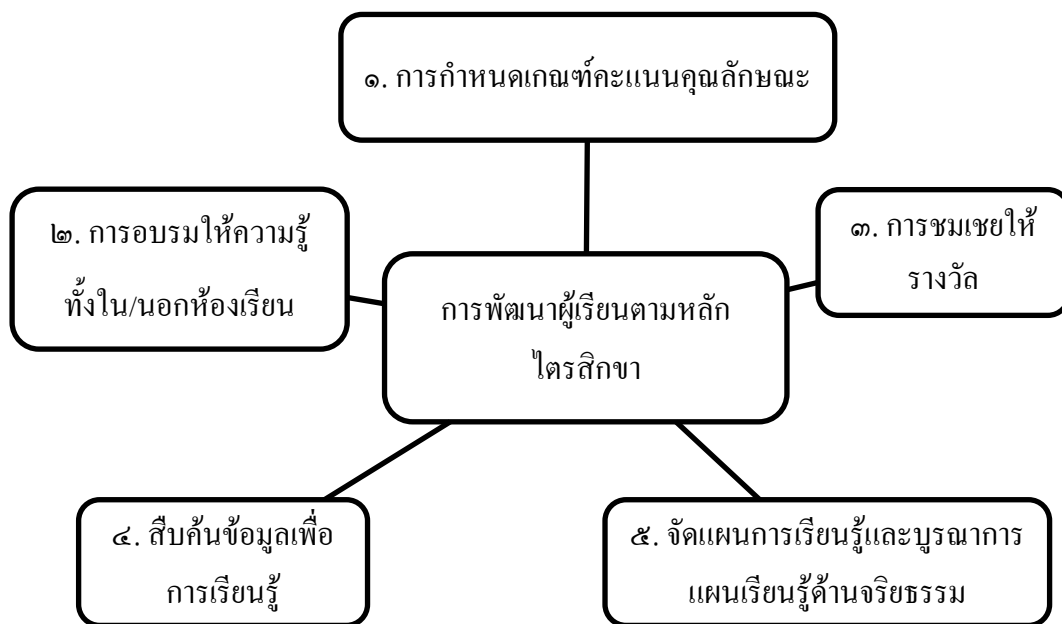
๓) กิจกรรมเนื่องในโอกาส วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

โรงเรียนวิถีสอน กิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฐมีบูชา โดยมีการทำบุญตักบาตร บริเวณสถานที่ศึกษา หรือ เวียนเทียนที่วัดใกล้สถานศึกษา เป็นต้น

๔) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น

- ๔.๑) กิจกรรมไขปัญหาธรรม
- ๔.๒) กิจกรรมสมาทานศีลวันพระ
- ๔.๓) กิจกรรมธรรมะ ๕ นาที
- ๔.๔) กิจกรรมต้นไม้พูดได้

การพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ๑) การกำหนดเกณฑ์การ ให้คะแนนคุณลักษณะ ตั้งแต่การเข้าแถวเคารพธงชาติทุกวัน การมาเรียนสม่ำเสมอ ความสนใจ การเรียน การช่วยเหลือทำ ความสะอาดห้องเรียน ความรับผิดชอบต่องาน ๒) การอบรมให้ความรู้ แก่นักเรียนทั้งในและนอก ห้องเรียน ๓) การประกาศชมเชยให้รางวัลแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี ๔) การสนับสนุนนักเรียน สืบค้นข้อมูลด้านจริยธรรมทางอินเทอร์เน็ต เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ๕) การจัดทำแผนการเรียนรู้ ด้านจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และแผนบูรณาการการเรียนรู้เนื้อหาวิชาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ แสดงดังแผนภาพที่ ๑

แผนภาพที่ ๑ รูปแบบการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

๔.๒.๒ การจัดการเรียนสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม

โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังนี้ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรม เป็นกระบวนการเรียนรู้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมที่อยู่ในปทัสถานของสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสันติสุขแก่สังคม

วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยสร้างความตระหนักให้เกิดกับผู้เรียนถึงพฤติกรรมที่ควรและไม่ควรปฏิบัติ อันจะส่งผลต่อความสงบสุขและความเจริญของตนเอง ครอบครัว และสังคม

ลำดับขั้นของพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) อาศัยแนวความคิดพื้นฐานของโคลเบอร์ก โดยแบ่งพัฒนาการออกเป็นระดับ ภายในแต่ละระดับยังแบ่งพัฒนาการออกเป็นขั้น

แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรม มีวิธีจัดดังนี้

๑. ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของผู้เรียนเสียก่อนว่าอยู่ใน ระดับใด ซึ่งอาจจะกระทำการวิเคราะห์โดยการเล่าสถานการณ์ให้ฟัง อ่านกรณีศึกษา แล้วให้ผู้เรียน บอกเหตุผลเชิงจริยธรรมของตนเองหรือของตัวละครในเรื่อง หรือจากการสังเกตพฤติกรรมก็ได้

๒. ผู้สอนควรจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ยื่น ได้ฟังการบอกหรือให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในระดับที่สูงขึ้นกว่าระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมที่เขามีอยู่

๓. ผู้สอนควรจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้พบกับปัญหาที่ขัดแย้งกับระดับความคิดของ ผู้เรียนเอง เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะผู้สอนจะต้องเป็นผู้ชี้แนะ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเห็นคล้อยตามไปในทิศทางที่ปรารถนา

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ได้เสนอขั้นตอนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาจริยธรรม ดังนี้

๑. ชี้แนะเสนอปัญหา

๑.๑ ผู้สอนนำเสนอปัญหา ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของปัญหา กรณีศึกษา ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ เรื่องจริง โดยอาจจะใช้วิธีการนำเสนอด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเล่าเรื่อง การอ่าน ให้ฟัง การใช้สื่ออื่นๆ เช่น ฟังจากวิทยุเทป ดูวีดีทัศน์ เป็นต้น แต่ผู้สอนจะต้องมั่นใจว่าผู้เรียน เข้าใจเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหานั้นทุกคน

๑.๒ ผู้สอนอธิบายเพื่อชี้ประเด็นปัญหาหรือข้อเท็จจริง หรืออาจจะเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนซักถามข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวที่นำเสนอจนทุกคนเข้าใจชัดเจน

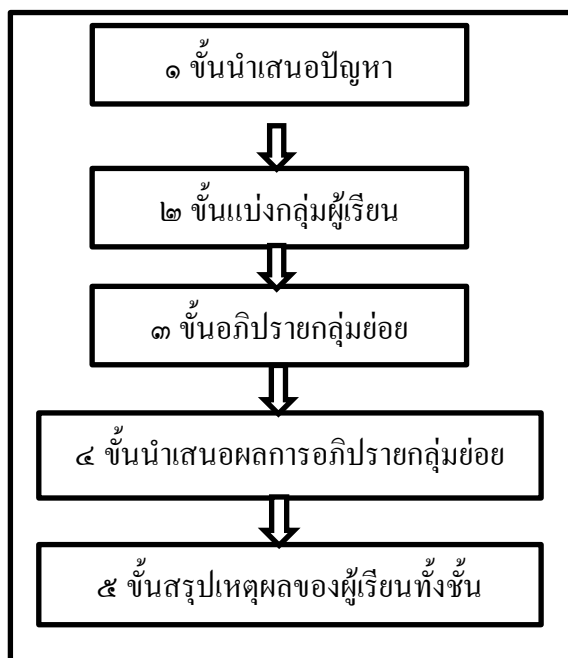
๑.๓ ผู้สอนเปิดอภิปรายทั่วไปทั้งชั้น โดยผู้สอนอาจจะเป็นผู้นำเสนอการอภิปราย ซึ่งอาจจะใช้คำถามเพื่อขยายความคิดของผู้เรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการนำไปสู่การอภิปราย กลุ่มย่อยต่อไป

๒. ชั้นแบ่งกลุ่มผู้เรียน การแบ่งกลุ่มผู้เรียนในแต่ละกลุ่มย่อย ควรจะมีผู้เรียนที่มีความคิดเห็นที่ขัดแย้ง กันอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อพวกเขาจะได้แสดงเหตุผลประกอบการอภิปรายทัศนะของเขา ในกลุ่มย่อย ซึ่งการแบ่งกลุ่มควรมีจำนวนสมาชิก ๕ – ๑๐ คน เพราะถ้ามีสมาชิกมากเกินไปจะทำให้ผู้เรียน มีโอกาสแสดงความคิดเห็นน้อยลง ถ้าสมาชิกน้อยเกินไปก็จะทำให้ได้ความคิดและเหตุผลที่แคบเกินไป

๓. ชั้นอภิปรายกลุ่มย่อย โดยมุ่งประเด็นที่การวิเคราะห์ปัญหา หรือแก้ปัญหา หรือการประเมินค่าของ พฤติกรรม โดยจะต้องระบุเหตุผลของตนให้ชัดเจน การสอนในชั้นนี้จะต้องสิ้นสุดลงด้วยข้อสรุป และเหตุผลของแต่ละกลุ่ม

๔. ชี้แนะเสนอผลการอภิปรายกลุ่มย่อย ชั้นนี้ให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มมาเสนอสรุปผลการอภิปราย พร้อมเปิดโอกาสให้เพื่อน ในชั้นซักถาม และเสนอเหตุผลเพิ่มเติม

๕. สรุปเหตุผลของผู้เรียนทั้งชั้น ชั้นนี้ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปเหตุผลของทุกกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็น เหตุผลในการกระทำของเพื่อนๆ อย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางที่ดีสู่การปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำเสนอแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ แสดงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม

สรุป จากการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เป็นคนดี คนเก่ง ของสังคม ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ ยังส่งผลให้ครู มีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดีและชุมชนมีสายสัมพันธ์ที่ดีให้ความร่วมมือกับโรงเรียนด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ยังได้จัดให้มีโครงการจัดหาและพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อตอบสนองกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต ๔ เพื่อมุ่งส่งเสริมและอบรมนักเรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำไปใช้ในสังคมปัจจุบันได้อย่างถูกต้อง และมีความสุขจึงจำเป็นต้องจัดหาและปรับปรุงพัฒนาห้องส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียน

๔.๓. ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนตามหลักไตรสิกขา

ศึกษาวิจัยเมื่อพิจารณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย มิตรภาพที่ ๑๓๘ ตำบลบ้านเพีย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเห็นต่อ ผู้บริหารครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนและผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการศึกษาภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องของสถานศึกษา เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา คือ นายสุรียา หวานเหนือ เมื่อ ๑๐ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ระบุว่า^๑ “ระบบการบริหารจัดการโรงเรียนมีการวางแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ ประชุม คณะกรรมการ สถานศึกษา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย หลักสูตร คุณสมบัติที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนกับชุมชนได้วางแผนการดำเนินงานร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรมวันสำคัญร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีการจัดกิจกรรมบูรณาการตามหลักไตรสิกขาสู่การพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการนิเทศการติดตามประเมินผลจากบุคคลที่เกี่ยวข้องที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ส่วนในระบบหลักสูตร ผู้บริหาร และคณะครูมีการประชุมวางแผนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาบูรณาการตามไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันเสนอผ่านความเห็นชอบคณะกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานของโรงเรียน” นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาความเรียง ดังนี้

๔.๓.๑ ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร คณะครู และครูประจำชั้น จำนวน ๒๕ คน และแยกตามหมวดต่างๆ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และนำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์พบว่า โดยภาพรวมการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน คือ นักเรียนมีวินัย และความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญู กตเวที มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เสียสละต่อส่วนรวม รู้จักใช้ทรัพย์สินของของตนเองและส่วนรวม เห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย และมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทย

๔.๓.๒ ผลการวิเคราะห์จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ (สำหรับผู้บริหาร คณะครู และครูประจำชั้น) พบว่า โดยภาพรวมนักเรียน มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางบวกเกี่ยวกับ ความ

^๑สัมภาษณ์ นายเสถียร แสงสว่าง, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนรู้^๒ การพึ่งตนเอง ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ^๓ รู้จักประหยัดคอดออม ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัยประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของ โรงเรียน^๔ ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข^๕ ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน มีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้ สำเร็จตามเป้าหมาย^๖ มีความภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมไทยและมีความ กตัญญูกตเวทีเห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^๗ ความมีสัมมา การระ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การรู้จักให้อภัย^๘ รู้จักแบ่งปันความรู้ ความดีความชอบ ความ เสียสละเพื่อส่วนร่วม^๙ ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน และเข้าร่วม กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม^{๑๐}

๔.๓.๓ ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน จาก การ สัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน ๙ คน ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ผลการ วิเคราะห์พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีความคิดเห็น ต่อการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการมีวินัย และ ความ รับผิดชอบ^{๑๑} มีความซื่อสัตย์ในทางบวก มีความกตัญญูกตเวที^{๑๒} มีความเมตตา กรุณา เอื้อเพื่อ

^๒ สัมภาษณ์ นางศรีนารถ สิทธิขวา, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๐ ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ นางหทัยรัตน์ ชิมโน, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ นางพรรณฉวีภัทร์ เดชขจร, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ นางสาวพินุช ตั้งพลผลวนิชย์, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ นางเตือนใจ บาลไทสงค์, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ นางปทุมมาศ โคตรปัดดา, ครูบ้านโรงเรียนอนุบาลเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ นางพิชญา นุ้ยห้วยแก้ว, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นางธัญรัตน์ จอมทอง, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายถนอง ชัยสุรินทร์, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๑ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายชัยรัตน์ ประหยัดทรัพย์, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๒๕ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายสอนชัย พรหมประเสริฐ, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๒๕ กันยายน ๒๕๖๐.

เสียสละต่อส่วนรวม รู้จักใช้ทรัพย์สินสิ่งของของตนเองและส่วนรวม เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย และมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาไปในทางบวกหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น^{๑๓}

๔.๓.๔ ผลการวิเคราะห์จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ (สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา) พบว่า โดยภาพรวมนักเรียน มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางบวกเกี่ยวกับ ความขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนรู้ การพึ่งตนเอง ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ รู้จักประหยัดอดออม ความซื่อสัตย์สุจริต^{๑๔} ความมีวินัยประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน มีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี^{๑๕} ศิลปะวัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญู กตเวทิตะที่เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๑๖} ความมีสัมมาคารวะ ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การรู้จักให้อภัย รู้จักแบ่งปันความรู้ ความดีความชอบ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน และเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม^{๑๗}

๔.๓.๕ ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๘ คน ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีความคิดเห็นต่อการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของนักเรียนเกี่ยวกับการมีวินัย และความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ในทางบวก มีความกตัญญูกตเวทิตะ มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เสียสละต่อส่วนรวม รู้จักใช้ทรัพย์สินสิ่งของของตนเองและส่วนรวม เห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย และมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาไปในทางบวกหรือพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายจิระโชติ เดยยะดี, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระครูสุภัทธรธรรมวุฒิ, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๗ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายสุทัศน์ ทับพิบล, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๗ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๖}สัมภาษณ์ นายสนั่น เกตุแก้ว, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๙ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นายสมภาร ภูมิภักดี, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๙ กันยายน ๒๕๖๐.

๔.๓.๖ ผลการวิเคราะห์จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ (สำหรับผู้ปกครองนักเรียน) พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางบวกส่งผลทำให้นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนรู้^{๑๘} สามารถพึ่งตนเองได้^{๑๙} มีความตรงต่อเวลา มีความรับผิดชอบ รู้จักประหยัดอดออม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว^{๒๐} ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๒๑} ตั้งใจและรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงาน มีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย^{๒๒} ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญู กตเวทิต์เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๒๓} ความมีสัมมาคารวะ มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รู้จักแบ่งปันความรู้ ความดีความชอบ มีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน และเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

๔.๓.๗ การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ โดยภาพรวมของนักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า เมื่อพิจารณารายข้อ มีการปฏิบัติ ได้แก่ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมให้กับบุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษา มีการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน สงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัยสบาย^{๒๔} มีการสร้างเครือข่ายขยายผลด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสู่สถานศึกษาอื่นๆ^{๒๕} และมีการจัดประชุมหรือเวทีธรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน^{๒๖} เพื่อเป็นการดูแลสอดส่องและส่งเสริมบุตรหลาน เยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม^{๒๗} ความขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนรู้ การพึ่งตนเอง ความตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายปรีชา สายสิม, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางคำพอง สุตธรรม, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางแก้วตา ทิทา, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายพรชัย จำบาล, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางตุ่น บุญเต็ม, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางสุดใจ เพชรก้อน, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ เด็กชายสามชาย สละ, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ เด็กหญิงปรียากร สายสิมท นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ เด็กหญิงกิตติยาภรณ์ ป้องปัด, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ เด็กหญิงปานทิพย์ คานทอง, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

รู้จักประหยัดอดออม ความซื่อสัตย์สุจริต^{๒๘} ความมีวินัยประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน^{๒๙} ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม ปรับตัว เพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๓๐} ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน มีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย^{๓๑} ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความกตัญญูกตเวทิต์เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม^{๓๒}

สรุป

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต ๔ จากการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนพบว่า นักเรียน มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เป็นคนดี คนเก่ง ของสังคม ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี และ ชุมชนมีสายสัมพันธ์ที่ดีให้ความร่วมมือกับโรงเรียนด้วยความเต็มใจ การสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวก ผู้บริหาร คณะครูและครูประจำชั้น พบว่า โดยภาพรวมการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวกหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวก โดยคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวกหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวก โดยผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

๘ กันยายน ๒๕๖๐

^{๒๘} สัมภาษณ์ เด็กหญิงอณัญญา แพงศรี, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ,
๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ เด็กหญิงสิริวิมล ภูบังเดือน, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ,
๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ เด็กชายภาณุพงศ์ จันทร์แก้ว, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ,
๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ เด็กหญิงพัชราภา หวันธรรมมา นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘,
๘ กันยายน ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ เด็กหญิงวราพร โพธิราช, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘
๘ กันยายน ๒๕๖๐.

พบว่า โดยภาพรวมผลการสอนของครู มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวก หรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผลการวิเคราะห์พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหาร คณะครู ครูประจำชั้น และคณะกรรมการสถานศึกษา เห็นว่า โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนไปในทางที่ดีขึ้น

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ๑) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ๒) ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนโรงเรียนศึกษาการจัดการอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๓) ศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ดังกล่าวข้างต้น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๕๐ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีพรรณนาความเรียง สรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การจัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยดำเนินการตามมรรค ๘ ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ที่แปลว่าทางอันประเสริฐมีองค์ประกอบ ๘ ประการ มีสัมมาทิฐิเป็นต้น สรุปลงตรงกับ ไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หลักไตรสิกขาครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนา สิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ เมื่อหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดอยู่ในหลักสิกขา จึงเป็นการจัดกระบวนการเรียนสอนเพื่อพัฒนาตนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นความหมายที่แท้ของการศึกษาเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต การพัฒนานั้นคือการศึกษาเมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้วก็จะเอาคุณสมบัติที่ตัวมีซึ่งเกิดจากการศึกษานี้ไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต และสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การศึกษาจึงกลายเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา ผลการศึกษาวิจัยได้ทราบว่

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในแต่ละระดับได้กำหนดหลักสูตรรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน โดยเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด และสาระสำคัญในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน รวมทั้งการบูรณาการทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาอื่นๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน โรงเรียนจึงจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหา และการปฏิบัติเกี่ยวกับหลักไตรสิกขาโดยบูรณาการเชื่อมโยงกับศาสตร์ต่างๆ การจัดกิจกรรมในระดับประถมศึกษาดำเนินการโดยยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามคำอธิบายรายวิชาหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นในแต่ละระดับชั้นปีให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัยของผู้เรียนบูรณาการเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา มีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติ พัฒนาค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน สำคัญในการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญามากขึ้น ใ้รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล เป็นการศึกษาหลักพุทธธรรมโดยบูรณาการความรู้เข้ากับกลุ่มสาระอื่นๆ ด้วยการ ปลุกฝังให้มีจิตสำนึกว่าศาสนาเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านกระบวนการเรียนรู้ ใช้สื่อหรือเทคนิควิธีการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์หาเหตุผล สนับสนุนกิจกรรมการสอนมีหลักการวิธีการและขั้นตอนเหมือนกับระดับประถมศึกษา ได้แก่ กิจกรรมการปฏิบัติธรรม จากผลการศึกษาวิจัยยังพบว่า

ผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน และชุมชนได้เป็นอย่างดี ชุมชนมีสายสัมพันธ์ที่ดีโรงเรียน และโรงเรียนได้จัดให้มีห้องส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อย่างเหมาะสม จากการศึกษาโครงการ/กิจกรรมตามหลักไตรสิกขา กับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมผลักต้น หรือขับเคลื่อนระบบการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นการศึกษาที่ยั่งยืน ช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นคนที่มีคุณภาพตามเจตนารมณ์ของของหลักสูตร ซึ่งโรงเรียนได้ดำเนินการจัดโครงการ/กิจกรรม เสริมหลักสูตร และสนับสนุนการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เป็นผู้จิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความซื่อสัตย์ มีความกตัญญูทศเวที รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลคนอื่น ทั้งด้วยสิ่งของและ ให้คำแนะนำสั่งสอน มีความเสียสละ พุดจาอ่อนหวานบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ตลอดจนนำคุณธรรมจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยโรงเรียนได้จัดโครงการ/กิจกรรมตามหลักไตรสิกขา กับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน ผลจากการศึกษายังพบว่า ผลการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหาร คณะครูผู้สอนด้วยการตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน ๑๕ คน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวก โดยผู้บริหาร คณะครูและครูประจำชั้น พบว่า โดยภาพรวมการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวกหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ผลการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวกหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ผลการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวกหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ผลการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวก โดยคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมการสอนของครูมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียนในทางบวกหรือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผลการวิเคราะห์พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหาร คณะครู ครูประจำชั้น และคณะกรรมการสถานศึกษา เห็นว่าโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนตลอดจนกำหนดเวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และนำหน้าการให้คะแนนอย่างชัดเจน รวมทั้งการบูรณาการทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกวิชาอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการเรียนรู้อาจารย์พระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต ๔ ยังมีประเด็นอื่นอีกที่ยังไม่ได้ทำการวิจัย จึงขอเสนอแนะประเด็นการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา

๕.๓.๒ การศึกษาเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้วิธีการสอนอื่นๆ

๕.๓.๓ ศึกษาการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนในฝันหรือโรงเรียนประเภทอื่นๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ.พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒และที่แก้ไขเพิ่มเติม

(ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๔๕พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษา

ภาคบังคับพ.ศ.๒๕๔๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์,
ม.ป.ท.

_____แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาการจัดการเรียนรู้ที่

เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์, ๒๕๔๓.

_____หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑.

_____แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ,
๒๕๕๖.

กรมวิชาการ.หยาดเพชร หยาดธรรม : ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุ
สภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

_____หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช๒๕๔๔,พิมพ์ครั้งที่๓. กรุงเทพมหานคร :
วัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.

โกวิทย์ ประवालพฤษ์ และคณะ.ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วง
ชั้นที่ ๔ สถาบันคุณภาพวิชาการ (พ.ว.). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนา
คุณภาพวิชาการ (พ.ว.) จำกัด, ๒๕๔๕.

ชาญชัยมดิษฐ์.เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย.กรุงเทพมหานคร: บริษัทหลักพิมพ์. ๒๕๔๘.

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ .เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาการพัฒนาเด็กพฤติกรรมเด็ก.กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗.

ชนาธิป พรกุล.แคทส์. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

- ดำรง บัวศรี.ความมุ่งหมายของการสอนจริยธรรมศึกษาในโรงเรียนในพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๓.
- ปทีป เมธาคุณวุฒิ. การจัดการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- แผนปฏิบัติการประจำปี ๒๕๕๙ โรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ . สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๔ อำเภอกุฉินชัย จังหวัดอุดรธานี, ๒๕๕๙.
- พุทธทาส ภิกขุ. แนวแนวจริยธรรม.กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมส่งเสริมจริยศึกษา, ๒๕๐๕.
- _____ การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมบูชา,ม.ป.ป.
- _____ การศึกษาและการรับปริญญาในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร:หจก.ภาพพิมพ์,ม.ป.ป.
- _____ คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๓.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๑.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตโต). การคณะสงฆ์กับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พนัส หันนาคินทร์.หลักการบริหารโรงเรียน.กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๔.
- ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราชพิมพ์ครั้งที่ ๖.กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙.
- วิทย์วิศทเวทย์.ปรัชญาการศึกษาไทย ๒๔๑๑-๒๔๗๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ลำดับที่๗. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๓.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑. การนำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษา.กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๑, ๒๕๔๗.
- สมพงษ์ จิตระดับ.การสอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา.พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นตริงเฮ้าส์, ๒๕๓๐.
- ส.ศิวัรักษ์.ค้นคว้าวิจัยศาสตร์.บทวิจารณ์ว่าด้วยธรรมและอธรรมในสังคมไทย.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศึกษาสยาม, ๒๕๕๐.
- สมพร เทพสิทธิ.ศาสนากับการพัฒนาและสังคม.กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๔๒.

สุมน อมรวิวัฒน์. การเรียนรู้ตามนัยแห่งพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์,

๒๕๑๙.

ไสว มาลาทอง. คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักปกครองและ
ประชาชนทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ม.ป.ป.

อำรุงจันทวานิช. แนวทางการบริหารและการพัฒนาสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ.

กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๗.

อำนวยการ ทะพินค์แก และ ชัยนตร์วรรณภูติ. จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะนักการศึกษา. สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๕ ; มิถุนายน – กรกฎาคม ๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์

มรกตอศรานูวัฒน์. “ความต้องการความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑.

จินดาทับจัน. “พฤติกรรมการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
สังกัดกรุงเทพมหานคร:กรณีศึกษากลุ่มกรุงธนเหนือ”. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖.

ชฎาทศพรโอชม. “การศึกษาสภาพและความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการเรียน การสอนตาม
หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่๓ – ๔กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและ
เทคโนโลยีสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานครเขต๑”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘.

ทัศนีย์พรรณ อุดมเวช. “ปัญหาในกระบวนการปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็กของครูในโรงเรียน
มัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในวัดและนอกวัด เขตกรุงเทพมหานคร : เฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยม
วัดมกุฎกษัตริย์และโรงเรียนโยธินบูรณะ”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๐.

นริศน้ำทิพย์. “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เพชรบุรี”. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ, ๒๕๔๕.

พระมหาเสกสสร จิราภาโส (จีแสง). การศึกษาวิเคราะห์หลักไตรสิกขาที่มีต่อการจัดการศึกษาไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระอุบล กตปัญญา (แก้ว วงษ์ล้อม). “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

พระพงศ์เจริญพันธุ์วงศ์. “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.**

พวงทองภูสวดศรี. “การดำเนินการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนดงมูลวิทยาคมจังหวัดกาฬสินธุ์”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๖.**

สยมพรสมิตินันท์. “บทบาทของผู้บริหารในการสนับสนุนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองเชียงราย”. **การค้นคว้าแบบอิสระศษ.ม. การบริหารการศึกษา.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.**

สมหมายอุ้นเจริญ. “การศึกษาสภาพปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.**

สุชี ดีสงคราม. “สภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา ๑๐”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๖.**

สมนึกจ้อยดอนกลอย. “บทบาทที่รับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาในเขตการศึกษา๗”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๔.**

มนัสนิ่มมณี. “การศึกษาการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม”. **สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต.กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.**

- วีระเวทย์แพทย์ประเสริฐ. “การศึกษาสภาพความพร้อมและความต้องการการจัดการเรียนการสอน
วิชาชีพในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.
- วุฒิพงษ์ปฏิเวชพัฒนางกูร. “ปัจจัยที่พยากรณ์การดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.
- อำพันธ์เรืองสมานไมตรี. “บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอนของครูโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ, ๒๕๔๔.

ผู้ให้ข้อมูล/สัมภาษณ์

๑) สัมภาษณ์กลุ่ม ผู้บริหาร ครูผู้สอนและกรรมการสถานศึกษา ๒๕ คน

- สัมภาษณ์ นายเสถียร แสงสว่าง, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, กรกฎาคม
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางศรีนารถ สิทธิขวา, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๐ กรกฎาคม
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ .นางหทัยรัตน์ ชินโน, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ .นางพรรณฉวีภัทร์ เดชขจร, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางสาวพินุช ตั้งพูลผลวนิชย์, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางเตือนใจ บาลไทสงค์, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางปทุมมาศ โคตรปัดถา, ครูบ้านโรงเรียนอนุบาลเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางพิชญา น้อยห้วยแก้ว, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน
๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นางธัญรัตน์ จอมทอง, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐.
- สัมภาษณ์ นายถนอง ชัยสุรินทร์, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๑๑ กันยายน
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายชัยรัตน์ ประหยัดทรัพย์, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพ
ที่ ๑๓๘, ๒๕ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสอนชัย พรหมประเสริฐ, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่
๑๓๘, ๒๕ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายจิรโชติ เดยะดี, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘,
๗ สิงหาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสุภัทธรธรรมวุฒิ, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่
๑๓๘, ๗ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสุทัศน์ ทับพิบล, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘,
๗ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสนั่น เกตุแก้ว, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘,
๙ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสมภาร ภูมิภักดี, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘,
๙ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายปรีชา สายสิม, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางคำพอง สุตธรรม, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางแก้วตา ทิทา, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายพรชัย จำบาล, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางตุ่น บุญเต็ม, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสุดใจ เพชรก้อน, ผู้ปกครองนักเรียน, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กชายสามชาย สละ, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๘ กันยายน
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงปรียากร สายสิมท นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๘ กันยายน
๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงกิตติยาภรณ์ ป้องปิด, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘,
๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงปานทิพย์ คานทอง, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘
๘ กันยายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ เด็กหญิงอณัญญา แพงศรี, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘ ,
๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงสิริวิมล ภูบังเดือน, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กชายภาณุพงศ์ จันทร์แก้ว,นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ , ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงพัชราภา หวันธรรมมา นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘, ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ เด็กหญิงวราพร โปธิราช,นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘ ๘ กันยายน ๒๕๖๐.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตพฤติกรรม

แบบสัมภาษณ์

(ตอนที่ ๒) เรื่อง ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน
(สำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอนและครูประจำชั้น)

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้มีจำนวน ๗ ข้อ

รายการสัมภาษณ์

๑. นักเรียนมีวินัย และความรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด

.....

๒. นักเรียนมีความซื่อสัตย์มากน้อยเพียงใด

.....

๓. นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทิมากน้อยเพียงใด

.....

๔. นักเรียนมีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เสียสละต่อส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๕. รู้จักใช้ทรัพย์สินของของตนเองและส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๖. นักเรียนเห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย มากน้อยเพียงใด

.....

๗. นักเรียนมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด

.....

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

แบบสัมภาษณ์

(ตอนที่ ๓) เรื่อง ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน
(สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา)

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้มีจำนวน ๗ ข้อ

รายการสัมภาษณ์

๑. นักเรียนมีวินัย และความรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด

.....

๒. นักเรียนมีความซื่อสัตย์มากน้อยเพียงใด

.....

๓. นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทิมกน้อยเพียงใด

.....

๔. นักเรียนมีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เสียสละต่อส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๕. รู้จักใช้ทรัพย์สินของของตนเองและส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๖. นักเรียนเห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย มากน้อยเพียงใด

.....

๗. นักเรียนมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด

.....

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

แบบสัมภาษณ์

(ตอนที่ ๔) เรื่อง ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน
(สำหรับผู้ปกครองนักเรียน)

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้มีจำนวน ๗ ข้อ

รายการสัมภาษณ์

๑. นักเรียนมีวินัย และความรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด

.....

๒. นักเรียนมีความซื่อสัตย์มากน้อยเพียงใด

.....

๓. นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทิมากน้อยเพียงใด

.....

๔. นักเรียนมีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เสียสละต่อส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๕. รู้จักใช้ทรัพย์สินของของตนเองและส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๖. นักเรียนเห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย มากน้อยเพียงใด

.....

๗. นักเรียนมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด

.....

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

แบบสัมภาษณ์
 (ตอนที่ ๕) เรื่อง ผลการสอนของครูที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงจริยธรรมของนักเรียน
 (สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้มีจำนวน ๗ ข้อ

รายการสัมภาษณ์

๑. นักเรียนมีวินัย และความรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด

.....

๒. นักเรียนมีความซื่อสัตย์มากน้อยเพียงใด

.....

๓. นักเรียนมีความกตัญญูกตเวทิมากน้อยเพียงใด

.....

๔. นักเรียนมีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ เสียสละต่อส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๕. รู้จักใช้ทรัพย์สินของของตนเองและส่วนรวม มากน้อยเพียงใด

.....

๖. นักเรียนเห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย มากน้อยเพียงใด

.....

๗. นักเรียนมีมารยาทปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมไทยมากน้อยเพียงใด

.....

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

(ตอนที่ ๖ เรื่อง กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

(สำหรับผู้บริหาร คณะครูและครูประจำชั้น)

คำชี้แจง แบบสังเกตพฤติกรรมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมีจำนวน ๕ ข้อ โดยทำการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนตามความเป็นจริง

๑.ความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้การพึ่งตนเองความตรงต่อเวลาความรับผิดชอบรู้จักประหยัดอดออมความซื่อสัตย์สุจริต

๒.ความมีวินัยประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม

๓.ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงานมีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๔.ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูทักท้วงที่เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๕.ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

(ตอนที่ ๗) เรื่อง กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

(สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา)

คำชี้แจง แบบสังเกตพฤติกรรมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมีจำนวน ๕ ข้อ โดยทำการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนตามความเป็น

๑.ความมีวินัยประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้การพึ่งตนเองความตรงต่อเวลาความรับผิดชอบรู้จักประหยัดอดออมความซื่อสัตย์สุจริต

๒.ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรมปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงานมีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

๓.ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทยและ มีความกตัญญูกตเวทียกย่องคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๔.ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนความมีสัมมาคารวะความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์การรู้จักให้อภัยรู้จักแบ่งปันความรู้ ความดีความชอบความเสียสละเพื่อส่วนร่วม

๕.เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

(ตอนที่ ๘) เรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
(สำหรับผู้ปกครองนักเรียน)

คำชี้แจง แบบสังเกตพฤติกรรมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนมีจำนวน ๕ ข้อ โดยทำการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนตามความเป็นจริง

๑. นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียรใฝ่เรียนรู้ นักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้ นักเรียนมีความตรงต่อเวลานักเรียนมีความรับผิดชอบนักเรียนรู้จักประหยัดอดออมนักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

๒. นักเรียนมีวินัย ประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว นักเรียนดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ นักเรียนปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขนักเรียนตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน

๓. นักเรียนมีความพยายาม อดทนในการทำงานเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายนักเรียนภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทยและมีความกตัญญูกตเวทิตี นักเรียนเห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๔. นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่นด้วยด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนนักเรียนมีความมีสัมมาคารวะนักเรียนมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์การรู้จักให้อภัยนักเรียนรู้จักแบ่งปันความรู้ ความดี ความชอบนักเรียนมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม

๕. นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

แบบสัมภาษณ์

(ตอนที่ ๙) เรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
(สำหรับผู้บริหาร คณะครูและครูผู้สอน)

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ครูสอนมีจำนวน ๑๐ ข้อ โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

รายการสัมภาษณ์

๑. มีการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน สงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัยมากน้อยเพียงใด.....
๒. มีการจัดสถานที่ มุมกิจกรรมหรือมุมประสบการณ์ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ภายในห้องเรียน และจัดจุดเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างสูงสุดมากน้อยเพียงใด.....
๓. มีการจัดโครงการ กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมธรรมะ กิจกรรมส่งเสริมการออม โครงการคุณธรรม และชมรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด.....
๔. มีการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาที่ครู นักเรียนนับถือ สอดแทรกในชีวิตของนักเรียน และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากน้อยเพียงใด.....
๕. มีการนำคนในชุมชน วิทยากร พระสงฆ์ ผู้รู้ศาสนา มาบรรยายและให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอมากน้อยเพียงใด.....
๖. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการปลูกฝังคุณธรรม มากน้อยเพียงใด.....
๗. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมให้กับบุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษา มากน้อยเพียงใด.....
๘. มีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครอง หรือคนในชุมชน มาร่วมคิด ร่วมวางแผนในการพัฒนาชุมชนด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมมากน้อยเพียงใด
๙. มีการสร้างเครือข่ายขยายผลด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสู่สถานศึกษาอื่นๆ มากน้อยเพียงใด.....
๑๐. มีการจัดประชุมหรือเวทีธรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นการดูแลสอดส่องและส่งเสริมบุตรหลาน เยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มากน้อยเพียงใด.....

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

แบบสัมภาษณ์

(ตอนที่ ๑๐) เรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน
(สำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา)

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ครูสอนมีจำนวน ๑๐ ข้อ โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

รายการสัมภาษณ์

๑. มีการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน สงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัยมากน้อยเพียงใด.....
๒. มีการจัดสถานที่ มุมกิจกรรมหรือมุมประสบการณ์ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ภายในห้องเรียน และจัดจุดเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างสูงสุดมากน้อยเพียงใด.....
๓. มีการจัดโครงการ กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมธรรมะ กิจกรรมส่งเสริมการออม โครงการคุณธรรม และชมรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงใด.....
๔. มีการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาที่ครู นักเรียนนับถือ สอดแทรกในชีวิตของนักเรียน และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากน้อยเพียงใด.....
๕. มีการนำคนในชุมชน วิทยากร พระสงฆ์ ผู้รู้ศาสนา มาบรรยายและให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอมากน้อยเพียงใด.....
๖. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการปลูกฝังคุณธรรม มากน้อยเพียงใด.....
๗. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมให้กับบุคลากรและนักเรียนในสถานศึกษา มากน้อยเพียงใด.....
๘. มีการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้ปกครอง หรือคนในชุมชน มาร่วมคิด ร่วมวางแผนในการพัฒนาชุมชนด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมมากน้อยเพียงใด
๙. มีการสร้างเครือข่ายขยายผลด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสู่สถานศึกษาอื่นๆ มากน้อยเพียงใด.....
๑๐. มีการจัดประชุมหรือเวทีธรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นการดูแลสอดส่องและส่งเสริมบุตรหลาน เยาวชนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มากน้อยเพียงใด.....

สัมภาษณ์วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.

ภาคผนวก ข
หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค

ภาพการสัมภาษณ์ผู้บริหารคณะครู และผู้ปกครองนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

สัมภาษณ์ พระครูสุภัทรธรรมวุฒิ, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘,

สัมภาษณ์ นายเสถียร แสงสว่าง, ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

สัมภาษณ์ เด็กชายสามชาย สละ,เด็กชายสิริวิมล ภูบั้งเดือน,นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

เด็กชายภาณุพงศ์ จันทรแก้ว, นักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

สัมภาษณ์ เด็กหญิงอณัญญา แพงศรี,เด็กหญิงพัชรภา หวันธรรมมา,เด็กหญิงวราพร โพธิราช,
นักเรียนโรงเรียนอนุบาล บ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

นางพิชญา น้อยห้วยแก้ว, ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

นางฉัตรรัตน์ จอมทอง,ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

นางคำพอง สุตธรรม, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

นางสุดใจ เพชรก้อน, ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

นายสอนชัย พรมประเสริฐ, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพ็ญมิตรภาพที่ ๑๓๘

นางธัญรัตน์ จอมทอง,ครูโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

นายจิรโชติ เดยะดี, คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านเพียมิตรภาพที่ ๑๓๘

ภาพการสัมมนากลุ่มระหว่างคณะผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน
โรงเรียนอนุบาลบ้านเพีย มิตรภาพที่ ๑๓๘

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระนำพล พลญาโณ (พลภักดี)
ว/ด/ป เกิด	: วันที่ ๑๘ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๔
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๒๗๗ หมู่ที่ ๑ บ้านเพี้ย ตำบลบ้านเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๕๐
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๘ นักธรรมชั้นโท : พ.ศ. ๒๕๕๕ ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
อุปสมบท	: วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖
สังกัด	: วัดอัมพวันวิทยาราม ตำบลบ้านเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี
หน้าที่	: พระลูกวัด
ปีที่เข้าศึกษา	: ๒๕๕๖
ปีที่จบการศึกษา	: ๒๕๖๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดอัมพวันวิทยาราม เลขที่ ๔ หมู่ที่ ๑ บ้านเพี้ย ตำบลบ้านเพี้ย อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๕๐